

Younas Mohammad-Roe

Barnevernspedagoger som kompetente kulturnavigatører

En analyse av pensum ved bachelorstudiet i barnevern

Forord

786

Takk til min veileder Liv Mette Gulbrandsen for viktige bidrag og innspill underveis. Samtalene med deg er alltid inspirerende og motiverende. Jeg gleder meg til å fortsette å fordype meg i dette emnet.

Takk til Elisabeth Arnesen ved Høgskolen i Oslo og Akershus for at jeg har kunnet ringe deg til i alle døgnets tider for å få informasjon om studiet.

Takk til mine kollegaer på Barnevernvakten i Oslo for gode diskusjoner underveis.

Takk til mamma, daddy, Yousuf, Asaf og Mariam og resten av familien for støtte og dua underveis.

Takk til Ingunn og Ulf for gjennomlesning, gode innspill og barnepass. Dere har støttet og hjulpet meg gjennom hele prosessen.

Takk til øvrig familie og venner for støtte og tålmodighet. Jeg er klar for å sosialisere meg igjen.

Sist men ikke minst, takk til mine aller nærmeste; Siri, Elias og Isak. Jeg hadde ikke greid å fullføre oppgaven uten hjelp og støtte fra dere. Dere betyr alt for meg.

Takk min Siri!

Younas Mohammad-Roe
Oslo, mai 2017

Vi låser in oss i rutor
Vi inte vågar gå ut ifrån
Då kommer rädslan och tar oss
(da kommer rädslan)

Ruter av Karpe Diem og Andreas Grega

Sammendrag

Norge er i dag et flerkulturelt land. Økt arbeidsinnvandring og flere familier på flukt stiller krav til økt kulturell kompetanse. Norges barnevern har blitt kritisert for ikke å være kultursensitive nok, og å mangle kulturell kompetanse. Kompetanse som både bevisstgjør egne fordommer, men også kunnskap om hvordan å hjelpe mennesker med annen kulturell bakgrunn enn seg selv, er svært viktig for å kunne sette inn rette hjelpetiltak i familier som trenger det.

Opgavens overordnede mål er å vurdere om pensum ved bachelorstudium i barnevern ved Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA) bidrar til å gjøre studentene sine til kulturelle kulturnavigatører. Dette vurderes også i lys av dagens medievirkelighet, der det ofte tegnes et forenklet bilde av mennesker med minoritetsbakgrunn som ett ledd i en lang historie med ”oss” og ”dem” tenkning. I tillegg problematiseres kultur begrepet, da vanskeligheter med å definere dette begrepet presist, nettopp understreker kompleksiteten i problemstillingen.

Til grunn for analysen ligger hermeneutisk forståelse, der forforståelsens viktighet for tekstanalyse står i sentrum. Teksten sees også i sammenheng med post-kolonialistisk tradisjon, der forenklinger av det som kan virke fremmed står sterkt. Interseksjonalitet blir også brukt som analytisk rammeverk for se på hvilken måte ulike sosial kategorier som kan samvirke og påvirke familienes leve- og livsvilkår er inkludert i pensum som er valgt av HiOA. Jeg har sett på pensumlitteraturen som er relevant for min oppgave, og som belyser aspekter ved kultur og arbeid med familier med minoritetsbakgrunn. Jeg har delt analysen min etter studieår og foretar nærlesning av tekstene.

Analysen viser at HiOA i stor grad har gått bort i fra en statisk forståelse av kultur, der man forsøker å gi kompetanse knyttet opp mot spesifikke land eller religioner. I stedet problematiserer man kulturbegrepet, og ønsker at studentene skal få et bredere perspektiv på det å være minoritet, og å bevisstgjøre studentene på at etnisitet er kun én faktor av mange som utgjør menneskers identitet. HiOA gjør en god jobb i å hindre

at studentene får bekreftet de stereotypiene som media til tider bygger oppunder. HiOA kan kanskje i enda større grad innta minoritetsperspektivet og utfordre studentene på vedtatte sannheter i egen kultur og i det å være majoritet med den makten det representerer.

Abstract

Norway is a multi-cultural country. More immigrants seeking work and the refugee crisis demand more cultural competence among social welfare workers. The Norwegian Child Protection Service has been criticised for not being culturally sensitive enough. Cultural sensitivity will make you aware of your own prejudice, but also give you knowledge about how to help people with another cultural background than your own, which is very important to be able to provide proper aid.

The overall aim of my thesis is to evaluate whether the curriculum at the Bachelor programme in Child Care and Welfare at *Høgskolen i Oslo og Akershus* (HiOA) provides what the students need to be competent cultural navigators. I will also see this in the light of the media coverage of ethnic minorities, where you will often find a simplified representation of minorities as a result of long traditions of “othering” what is unknown to us. I will also problematize the term “culture”, as the difficulties of providing a proper definition proves the complexity of my thesis.

As a base for my analysis I will use the theory of hermeneutics, where the importance of our prejudice for interpretation is central. I will also read in the tradition of post-colonial studies, where addressing the tendency to simplify and stereotype what seems different is important. As an analytical framework I use intersectionality to show how different social factors, that can occur on a multidimensional level and affect families, also are represented on the curriculum.

I have looked at the curriculum relevant for my thesis, and that shed light on aspects of culture and work with ethnic minorities. In my thesis I deal with one year of study at the time, and do a close reading of the texts.

My analysis show that HiOA has to a large degree moved away from a static definition of culture, where you try to give knowledge about specific countries or religions. Instead, the curriculum problematize the term culture, and want the students to have a broader perspective on being a minority, and make them aware that ethnicity is just one of many factors influencing people's identity. HiOA does a good job in choosing text that does not confirm cultural stereotypes, often established by the media, however, the students could to a larger extent be challenged on taking the perspectives of a minority, in addition to being challenged on their own cultural truths.

Innholdsfortegnelse

Forord.....	2
Sammendrag	4
Abstract.....	5
1.0 Innledning.....	10
1.1 Bakgrunn for valg av tema og problemstilling	10
1.2 Avgrensning av oppgaven.....	11
1.3 Terminologi og begrepsavklaring.....	12
1.3.1 Kultur	12
1.3.2 Kultursensitivitet.....	15
1.3.3 Kulturrelativisme	17
1.3.4 Kompetent kulturnavigatør	18
1.3.5 Etnisk minoritet.....	18
1.3.6 Etnosentrisme.....	19
1.3.7 Makt	19
1.4 Temaets relevans.....	20
1.5 Oppgavens oppbygging	23
2.0 HiOAs visjoner rundt arbeid med minoriteter	23
2.1 Programplan for bachelor studiet i barnevern.....	23
2.1.1 Internasjonalisering.....	24
2.1.2 Studenter med minoritetsbakgrunn	24
2.1.3 Mangfoldprosjektet	24
2.1.4 Andre tiltak for å øke mangfoldet	25
2.1.5 Nattergalen	25
2.1.6 Undervisningsformer	26
2.1.7 Veiledning	26
2.1.8 Fordypningsverksted.....	27
3.0 Teori	27
3.1 Hermeneutikk.....	27
3.2 Postkolonialisme	30
3.2.1 Orientalisme.....	32
3.2.2 Neo-orientalisme.....	33

3.2.3 <i>Post-kolonialisme og ideen om "den andre"</i>	34
3.3 Interseksjonalitet.....	35
4.0 Medias rolle i synet på minoriteter	37
4.1 Statistikk	37
4.2 Medias rolle	38
4.2.1 <i>Fordommer som kan oppstå</i>	40
5.0 Metode, analytisk ramme og forskningsetikk	41
5.1 Metode og valg av tekster	41
5.2 Analytisk ramme og fremgangsmåte	42
5.3 Etske aspekter ved forskningsprosessen.....	42
6.0. Tekstanalyse	43
6.1 Første studieår på HiOA	43
6.1.1 <i>Læringsutbytte</i>	43
6.1.2 <i>Det gode nærvær – kulturens psykologiske betydning av Halldis Karen Leira</i>	44
6.1.3 <i>Etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid av Marianne Skytte</i>	45
6.1.4 <i>Når verden banker på: fra det globale til det lokale av Elise Kipperberg</i>	50
6.1.5 <i>Oppsummering av første studieår</i>	52
6.2 Andre studieår på HiOA	53
6.2.1 <i>Læringsutbytte</i>	53
6.2.2 <i>Krysskulturelle barn og unge: Om tilhørighet, anerkjennelse, dilemmaer og ressurser av Lill Salole</i>	54
6.3 Tredje studieår på HiOA.....	59
6.3.1 <i>Læringsutbytte</i>	59
6.3.2 <i>Integrering og etniske minoriteter i et flerkulturelt skolesamfunn av Ramona Bernard</i>	59
6.3.3 <i>Barnevernssamtaler som integreringsverktøy av Nicole Hennem</i>	62
6.3.4 <i>Profesjoners etiske utfordringer i et flerkulturelt samfunn av Inger Marie Lindboe</i>	64
6.3.5 <i>Majoriteten som premissleverandør i "flerkulturelt" arbeid av Marianne Rugkåsa</i>	65
6.3.6 <i>Oppsummering av tredje studieår</i>	67

7.0 Helhetsvurdering av pensum	69
7.1 Hva kunne vært et tilskudd?	71
7.2 Bruk av tolk og språklige barrierer	72
7.3 Interseksjonalitet	72
7.4 Statistikk	72
7.5 Fokus på media	73
7.6 Whiteness studies	74
7.7 Viktigheten av praksis og mangfold på studiet.....	75
7.8 Oppsummering	75
8.0 Litteraturliste	77

1.0 Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema og problemstilling

De siste årene har det pågått en svært viktig debatt i norsk offentlighet rundt barnevernsarbeideres kulturkompetanse og manglende kultursensitivitet. Viktige aktører som representerer ulike minoriteter har gått kraftig ut mot norsk barnevern og kritisert disse for å mangle kulturell forståelse. Debatten tiltok etter at Barne-, Likestillings- og inkluderingsdepartementet offentliggjorde tall som viste at barn og unge med innvandrere bakgrunn oftest mottar barnevernstiltak i Oslo kommune (Statistisk sentralbyrå 2015, 35). I tillegg har det de siste årene vært mange avisoverskrifter og nyhetssaker i utlandet om norsk barnevern, kanskje spesielt i Øst-europeiske land. Den russiske barneombudsmannen hevdet blant annet i 2014 at norsk barnevern begikk overgrep mot russiske foreldre (NRK 2014). Deler av det norsk-polske miljøet har de siste årene sagt at de ikke stoler på norsk barnevern, og rapporten ”*Somalier i Oslo*” (Open Society 2013) kom ut i 2013 og konstaterte at ansatte i barnevernet ikke har tilstrekkelig ”*interkulturell-kompetanse*” noe som igjen førte til mistillit til barnevernet blant norsk-somalier.

Alle disse nyhetssakene og utsagnene om norsk barnevern fikk meg til å undre om at det kanskje stemmer at barnevernet i Norge er i en alvorlig krise. Uten tillitt i befolkningen vil barnevernet fortsette å fremstå som et ris bak speilet, heller enn den hjelpeinstansen den er ment som. Er det slik at vi sender nyutdannede barnevernspedagoger ut i praksisfeltet med for lite kulturkompetanse? Og hvilke konsekvenser kan dette få for minoriteter og nye borgere av landet vårt? Jeg har derfor ønsket å undersøke hva en nyutdannet barnevernspedagog ved Norges største høgskole, Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA), har med seg i bagasjen av kulturkompetanse.

I denne oppgaven vil jeg ta utgangspunkt i de ulike artiklene og faglitteratur som er pensum ved bachelorstudiet på HiOA, men også referere til lærestedets egne tanker om opplæringen som blir gitt. Jeg går igjennom pensumlisten til HiOA for å se nærmere på den faglitteraturen som danner basis for studentenes kulturelle kompetanse. Jeg tar høyde for at det også finnes litteratur som behandler dette temaet ved andre emner ved bachelorstudiet. Jeg vil undersøke litteraturen som konkret

omhandler barnevernspedagogens møte med andre kulturer. I tillegg ønsker jeg å problematisere hva slags type kulturkompetanse som formidles til studentene, og om den type kulturkompetanse som etterlyses kan bidra til å øke negative fordommer mot ulike minoriteter. Jeg vil også drøfte hvilken rolle og påvirkningskraft media har til å forme studentenes forforståelse for ulike minoriteter.

Min problemstilling er:

På hvilken måte bidrar pensum ved Høgskolen i Oslo og Akershus til å gjøre studentene til kompetente kulturnavigatører?

En analyse av pensum ved bachelorstudiet i barnevern ved Høgskolen i Oslo og Akershus.

1.2 Avgrensning av oppgaven

Grunnlaget for min nærlesing er de artiklene og fagbøkene på pensumlisten til HiOA som omhandler arbeid med etniske minoriteter og kultursensitivitet. Grunnet oppgavens begrensede omfang, vil jeg ikke kunne referere til alle artikler, men trekke frem det jeg mener er mest påfallende fra de ulike artiklene, og å snakke om artiklenes overordnede budskap og formål.

HiOA foreleser også om arbeid med minoriteter og kultursensitivitet, med egne og eksterne forelesere. Disse forelesningene blir ikke en del av min data. Hovedfokuset for oppgaven er nærlesning av pensumet som er obligatorisk for alle studenter. Forelesninger er ikke alltid det, slik at dette er utelatt.

Studenter ved bachelorstudium har mulighet til å velge to av totalt åtte fordypningsverksted det siste studieåret. Et av temaene på fordypningsverkstedet er ”Barnevern i et minoritetsperspektiv”. Jeg velger å gå ut fra det som er felles pensum for alle studenter, og vil dermed ikke nærlese de cirka 100 sidene som finnes på dette emnet.

Jeg har i min oppgave vurdert det som viktig å gi rom til å diskutere det politiske klimaet i Norge i dag og medias rolle i å skape forforståelse hos studentene. Den

forforståelsen vi har med oss inn i møte med pensumet er viktig å undersøke når man skal snakke om hvordan faglitteratur kan oppfattes.

1.3 Terminologi og begrepsavklaring

En del av begrepene jeg bruker gjennom denne oppgaven vil bli gjort rede for i teorikapitlet. Det er allikevel noen begreper jeg tenker kan være nyttige å forklare nærmere. Ettersom min oppgave nettopp dreier seg om drøftingen av et begrep: ”kultur” er det naturlig å vie plass til nettopp drøftingen av dette begrepet. Mange av begrepene jeg benytter er det også store diskusjoner rundt. For å forstå kompleksiteten av disse begrepene velger jeg også enkelte steder å gjøre rede for disse uenighetene.

1.3.1 Kultur

For å vite hva som menes med å være en kompetent kulturnavigatør så er det viktig å forklare begrepet kultur først. Dette er ingen enkel oppgave og kunne vært subjekt for en masteroppgave i seg selv. Det har i over hundre år blir ført lange diskusjoner om hva kulturbegrepet bør innebære.

Definisjonen av kultur

Clifford Geertz bruker i sin bok *The interpretation of cultures* følgende definisjon:

(Culture) denotes an historically transmitted pattern of meanings embodied in symbols, a system of inherited conceptions expressed in symbolic forms by means of which men communicate, perpetuate, and develop their knowledge about attitudes toward life (Geertz 1973, 89).

Geertz forklarer videre at definisjonen av begreper som ”symbols”, ”conception” og ”meanings” helt åpenbart må fylles med mening, men at det er nettopp her mulighetene for en utvidelse av kulturbegrepet kommer inn. Fredrik Barth skriver følgende i sin artikkel ”Toward a Richer Description and Analysis of Cultural Phenomena”: ”We are thus speaking not of ”material culture” or ”human behavior” but of the ideas behind such events and manifestations” (Barth 2002, 25). Han mener at kultur i seg selv ikke kan løsrives fra de menneskene som praktiserer den, med alle de nyansene og ulike praksisene det innebærer.

Problemer med definisjonene

Det interessante med Barths artikkel er at den problematiserer en del selvmotsigende sannheter i møte med kulturbegrepet. Et eksempel på dette er at man både definerer kultur som noe som finnes innen enkelte samfunn og grupper, men også at kultur er konstant i endring og ikke kan bindes til geografiske eller sosiologiske områder. Noe av det som gjør kulturbegrepet ekstra komplekst i forhold til min oppgave, er at den ”kulturforståelsen” eller ”kulturkompetansen” som etterlyses i barnevernet selv ikke definerer begrepet ”kultur”. Men ved at denne kritikken ofte kommer fra minoritetsgrupper i samfunnet, gjerne organisasjoner som er dannet på grunnlag av religiøs- eller landstilhørighet, er det lett å tenke at det handler om konkret kunnskap om et land eller religionskunnskap. Med en såpass vid forståelse av begrepet kultur som Geertz legger opp til, vil det være svært vanskelig å finne fellesnevnerne verd å undervise barnevernspedagoger. På den andre siden: hvem skal få definere hva som ligger i begrepet ”vietnamesisk kultur” eller ”muslimsk barneoppdragelse”? Nettopp dette ble tydelig under debatten i norsk media høsten 2012, da tidligere kulturminister Hadia Tajik ble bedt om å definere norsk kultur av sine meningsmotstandere (Stortinget 2012). Debatten raste, og selv meningsmotstanderne som forsøkte stille henne til veggs ble svar skyldige. Også mennesker med røtter i Norge mange hundre år tilbake i tid, var uenige om hva begrepet ”norsk kultur” skulle fylles med. Barth skriver at generaliseringer innen en kategori, er bare sant for de aspektene medlemmene av denne gruppen har til felles. Men tankene og ideene som ligger til grunn for disse utførelsene vil variere ettersom ingen er eksponert for de nøyaktig samme kulturelle aspektene. Derfor vil generaliseringer stemme for noen, og ikke for andre. (Barth 2002, 25.) Et eksempel på dette kan være at dersom man er enige i at det ligger i norsk kultur å feire jul (en ekstrem generalisering men likevel en tradisjonell oppfatning av norsk kultur) vil årsaken til, og tankene bak julefeiring, og ikke minst utførelsen være svært ulike fra person til person. I tillegg vil den slettes ikke stemme for alle nordmenn.

Når vi snakker om kulturelle konsepter er det ofte stereotypene vi forholder oss til og også stereotypene vi legger til grunn når vi tolker mennesker fra andre kulturer (som at alle nordmenn feirer jul.) Barth skriver at det er problematisk når

(...) an ideal form of customs exists as the primary social fact and that people's acts are merely imperfect performances of it. Only such a Platonic

assumption could justify writing the stereotype in as the field datum while writing the variation out” (Barth 2002, 28).

Som diskusjonen jeg vil legge frem i teorikapittelet viser, er det mye lettere å lete etter bekreftelser på stereotypene hos andre mennesker enn å utfordre dem.

Det at begrepet ”kultur” er så komplekst og åpner for så mange tolkningsmuligheter, gjør det altså vanskelig å vite hva man sikter til når man ønsker at barnevernspedagoger skal ha bredere kulturkompetanse. Man finner kultur på alle mulige nivåer i samfunnet. Et eksempel er det man kan kalle kultur på mikronivå. Et eksempel på dette kan være at man som ektepar har en kultur seg i mellom, en måte å snakke til hverandre på, en måte å ordne hverdagen på som er unik for det ekteparet. Selv om ekteskapskulturen mellom dette paret kan ligne på ekteskapene i samme vennegjeng ved at begge er yrkesaktive, de deler samme religion etc., vil det likevel være mange faktorer som vil være unike for disse to, slik som humor og tone seg i mellom for eksempel. På makronivå kan man snakke om norsk kultur, eller kanskje enda bredere: vestlig kultur. Som nevnt tidligere er denne type kulturforståelse svært bred, og gjør ofte grove generaliseringer som svært få kan kjenne seg igjen i.

Drøfting av bruk av begrepet ”kultur”

Barne- og likestillings- og inkluderingsdepartementet skriver i NOU 2012:5 ”Bedre beskyttelse av barns utvikling” under punkt 5.3.2 (NOU 2012, 57) at barnevernet blir kritisert for sin manglende kulturkompetanse og kultursensitivitet i sitt arbeid med familier med minoritetsbakgrunn. Det påpekes videre at det er en mistillit og dårlig samarbeid mellom minoriteter og barnevernet. Departementet foreslår mange tiltak, blant annet tiltak som fremmer kulturforståelsen hos barnevernet. (NOU 2012, 57). Det problematiske er at heller ikke her blir kulturbegrepet definert, og det er lett å tenke at det handler om kunnskap om etniske minoritetsgrupper, uten å si noe om hvem som skal få legge premissene for hva denne kunnskapen skal inneholde. Det kan også lett bli et ensidig fokus på etnisitet, heller enn andre faktorer som kjønn, og sosioøkonomisk bakgrunn.

Barth påpeker at det faktisk finnes kulturstudier som klarer å ikke stereotypifisere, nettopp gjennom å la kulturelle fakta kun være én av mange faktorer. Han mener disse kulturstudiene har lyktes fordi

(...) their accounts are on human actions, human lives and human representations and constructions. Cultural facts enter as one set of factors only, in careful analyses of people thinking and doing things in a complex world. It is precisely by shifting their gaze from generalizing about culture to giving a reasoned account of people that these anthropologists are able to capture the reality of cultural things. (Barth 2002, 32).

Kanskje det man trenger ikke er mer kunnskap om andre kulturer, men mer kunnskap om hvordan folk generelt fungerer i lys av mange faktorer? Kunnskap om en spesifikk kultur er bare ett element i å forstå den situasjonen et barn eller familie befinner seg i. Dette må suppleres med forståelse for den kontekst de befinner seg i og individuelle forskjeller hos berørte personer. Evnen til å sette seg inn i totalsituasjonen blir derfor viktigere enn generalisert kunnskap om en annen kultur.

Som jeg vil vise under teoridelen *interseksjonalitet*, er det viktig å ha en bred definisjon av begrepet kultur. Dersom det som etterlyses er mer kunnskap om enkelte land eller religion, bør dette spesifiseres. Et menneskes oppfatning av sin egen kultur er absolutt påvirket av den arven man har med seg fra foreldre, men hvordan denne påvirkes av utdanning, klasse, kjønn og seksualitet vil føre til store variasjoner i hvordan den enkelte oppfatter sin kulturelle identitet.

1.3.2 Kultursensitivitet

Begrepet kultursensitivitet handler om å være sensitiv i møte med mennesker med annen kulturbakgrunn enn en selv, uavhengig av hvor bredt eller snevert man definerer begrepet *kultur*. Man skal være sensitiv og bevisst på sin egen kultur, samtidig ha en forståelse av at andre kan gjøre ting annerledes enn det en er vant med. I møte med mennesker med annen kulturbakgrunn enn seg selv skal man ha en empatisk, nysgjerrig, respektfull og ydmyk tilnærming, men også kunne være kritisk. Som barnevernsarbeider vil man representere en majoritet. Helt uavhengig av barnevernsarbeiderens bakgrunn vil det lovverket arbeideren forholder seg til være et produkt av majoritetssamfunnet. Menneskene man møter i arbeidet kan ofte tilhøre en

minoritet, både etnisk, men også religiøst eller klassemessig. For barnevernsarbeideren vil ethvert møte med mennesker med en annen kulturbakgrunn innebære at vedkommende må etterstrebe å ha en kultursensitiv tilnærming. Vedkommende skal gjøre alt en kan for å forstå og lære om kulturen vedkommende møter, samtidig som en skal reflektere og vurdere sin egen kultur, koder og verdier underveis. Dette gjøres samtidig som man hele tiden har barnets beste i fokus. Det betyr ikke at en skal akseptere alt som kan forklares ut fra andre kulturelle normer, men man må forsøke å forstå den enkelte families kultur før man bestemmer seg for eventuelle intervensjoner eller tiltak i hjemmet. Tanken er at det ”finnes mange veier til Rom” og at selv om noe gjøres annerledes enn det man selv er vant til ikke nødvendigvis betyr at det ikke er bra for et barn. Det er videre viktig at man benytter seg av spesifikke teknikker eller intervensjoner som er tilpasset nettopp familiens bakgrunn og behov.

Ragnhild Magelssen skriver i boka ”Kultursensitivitet. Om å finne likhetene i forskjellene:

Det å være kultursensitiv innebærer et krav til alle parter, både barnevernsarbeideren og familien, men det pålegger den profesjonelle part et spesielt ansvar for å legge til rette for at en kultursensitiv ramme med trygghet og respekt oppstår. Kravet det stilles omhandler gjensidig deltakelse i en prosess der alle parter åpner seg, reflekterer og vurderer og ser etter likhetene i forskjellene. (Magelssen 2008, 18).

Studenter må derfor lære seg å være balansekunstnere mellom sensitivitet og lovverk, og må i tillegg besitte ulike verktøy og metoder til bruk i ulike situasjoner og familier.

Begrepet kultursensitivt er også tilstede i NOU 2016:16 ”Ny barnevernslov – sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse” punkt 3.6.4 hvor barnevernsutvalget foreslår følgende:

(...) Når det gjelder kultursensitivitet i barnevernets arbeid, fremmes det primært gjennom andre virkemidler enn lovgivning. Utvalget vil likevel understreke at forslaget til ny § 4 om krav til barnevernets virksomhet og forsvarlighet også innebærer et krav til kultursensitivitet.

Det betyr i praksis at begrepet gis større tyngde og anerkjennelse innenfor barnevernsfaget. Dette er positivt, samtidig kan en spørre seg om det i utgangspunktet hadde holdt å si barnevernets virksomhet og forsvarlighet også innebærer et krav til sensitivitet? Ved å bruke begrepet *kultur* kan det antydes og tolkes at en er sensitiv

kun i møte med mennesker som har en annen kulturell bakgrunn enn en selv. Selv om definisjonen på kultursensitivitet sier noe annet, så kan et slikt begrep bidra til å skape en forståelse om at man jobber med noen som er annerledes. Det i seg selv kan bidra til å skape en avstand mellom barnevernet og familien, noe som kan øke utfordringene i møte med de man skal forsøke å hjelpe.

1.3.3 Kulturel relativisme

Med kulturel relativisme menes det ”å forstå de andre ut fra de andres premisser, uten at vi føler oss provosert eller truet av deres virkelighetsoppfatning”. (Magelssen 2011, 20). Med andre ord et syn om at alle kulturer er relative og bare kan forstås ut fra seg selv, de skal ikke sammenlignes eller måles opp mot andre. En ekstrem kulturel relativistisk holdning derimot vil kunne forsvare kannibalisme, omskjæring av piker og spedbarnsdrap.

Det er viktig å problematisere balansegangen mellom kultursensitivitet og kulturel relativisme. Begrepet kulturel relativisme har de siste årene fått mange negative konnotasjoner, og blitt brukt om mennesker som angivelig godtar handlinger og holdninger man slettes ikke burde i frykt for å bli oppfattet som rasistisk eller fordomsfull. Kritikerne mener at kulturel relativisme gjør at den sunne fornuften legges vekk, og at ting som likestilling og religionsfrihet blir satt til side i toleransens navn. Det er de samme kritikerne som, kanskje med rette, synes det er problematisk at man skal fokusere mer på kulturkunnskap i barnevernsstudiet. Hva som er adekvat omsorg for barn har vi et lovverk som regulerer, og dersom dette skal jenkens til i kulturel relativismens navn vil det hindre rettsikkerheten til de barna som er født inn i en kultur med skikker annerledes enn det som settes som norm.

Berit Thorbjørnsrud skriver i sin artikkel ”Kritikk av relativismekritikken” at det å erkjenne at ”ulike samfunn har sin egen kulturelle logikk, og at det ikke er mulig å forstå enkeltsamfunn uten også å kjenne til denne logikken” (Thorbjørnsrud 2008, 101) Thorbjørnsrud skiller mellom *normativ* og *metodisk* relativisme. Den normative relativismen mener at ingen samfunn kan forstås ut i fra andre normer og verdier enn sine egne. I sin mest ekstreme form vil dette si at alle holdninger og verdier er like mye verd. Metodisk relativisme på den andre siden vil si at man forsøker å forstå en

persons handlinger ut ifra dens verdier og livssituasjon – altså på deres premisser. Det betyr ikke at forskeren tilegner seg objektets verdier, men at hun mener at forklaringen for handlinger må forstås ut fra den bakgrunnen personen har (Thorbjørnsrud 2008, 102). Et eksempel på dette vil være at for å komme skikker vi ønsker til livs, slik som tvangsekteskap, æresdrap og omskjæring av kvinner, er vi nødt til å forstå hvilke verdier som ligger bak disse handlingene. Det er dermed ikke det samme som å godta, men en vilje til å forstå for så å kunne drive for eksempel forebyggende arbeid ut fra dette.

1.3.4 Kompetent kulturnavigatør

Det å vokse opp i et hjem som skiller seg ut fra majoritetssamfunnets, skaper mennesker som erverver seg stor kompetanse i å reflektere over ulike tradisjoner og kulturer. Hjemmets tradisjoner og kultur, og majoritetssamfunnets. Ofte har man bruk uttrykk som ”å vokse opp mellom to kulturer” eller ”å ha et ben i hver kultur”, vil jeg argumentere for at begrepet *kompetente kulturnavigatører* er mer treffende (Jacobsen 2002, 32). Mennesker med minoritetsbakgrunn eller mennesker som har mye kontakt og erfaring med flere kulturer vil ofte være kompetente kulturnavigatører. De vil i større grad klare å navigere seg gjennom hverdagen ved å være kritisk, reflekterende og stille spørsmål ved skikker og tradisjoner.

Jeg vil argumentere for at barnevernsstudenter har mye å lære av mennesker som vokser opp som del av en minoritetsgruppe. Vi trenger kompetente kulturnavigatører i barnevernet fordi de vil makte å inntone seg og adaptere seg til familiens unike kultur på en enklere måte. De vil ha større mulighet til å oppføre seg sensitivt ovenfor familien nettopp fordi de er klar over at det kan være store forskjeller på hvordan familien velger å leve sin hverdag, til sammenligning med andre. Etter mitt skjønn bør det være et mål for alle bachelorstudium innenfor sosialt arbeid i Norge å etterstrebe å utdanne kompetente kulturnavigatører.

1.3.5 Etnisk minoritet

En etnisk minoritet kan defineres som ”en gruppe som er i mindretall i et storsamfunn, som er politisk avmektig, og som eksisterer som etnisk kategori over en

viss tidsperiode.” (Eriksen 2002, 74). I Norge regner man for eksempel samer, innvandrere, flyktninger, tater, romfolk og kvener som etniske minoriteter.

Begrepet etnisk minoritet er noe problematisk da definisjonen kan forstås som noe statisk som er knyttet til verdier og tradisjoner som overføres fra generasjon til generasjon, sterkt knyttet til kultur. (Skytte 2008, 31) Hvis definisjonen på kultur også er statisk, vil forståelsen forsterkes. Videre er det lett å tenke seg at når man bruker begrepet *etnisitet* så handler det alltid om *de andre*. Dette kan bidra til fremmedgjøring og avstand noe som er uheldig. Jeg tenker det er mer aktuelt å bruke minoritet og majoritet når man først er nødt til å kategorisere. Da er det aktuelt å snakke om *majorisering*- og *minorisering* prosesser. Dette er begreper som betegner prosessene som skaper minoriteter og majoriteter. Dette kan forstås som et alternativ til inkludering og ekskludering.

1.3.6 Etnosentrisme

Begrepet etnosentrisme stammer fra det oldgreske *ethnos* som betyr folkeslag eller folk, og det latinske ordet *centrum* som betyr midtpunkt. Etnosentrisme betyr at man plasserer sitt eget folkeslag i sentrum og vurderer de andre ut fra de kulturelle brillene man har på seg. Etnosentrisme betyr altså å vurdere og forstå andre verdier, skikker og kulturer ut fra ens egne premisser og virkelighetsoppfatning. Et ekstrem etnosentrisk person vil regne sine verdier og normer som bedre enn de andres. Det er dette norsk barnevern har blitt kritisert for, å se familier gjennom *norske* briller, og dermed ikke forstå at ting kan gjøres annerledes i andre kulturer, og dermed fatte beslutninger på feil grunnlag. Man kan også argumentere for at den vestlige etnosentrismen står sterkere enn i andre deler av verden, som et resultat av århundrer med kolonialisering og nasjonalbygging. Dette kommer jeg tilbake til i teorikapittelet.

1.3.7 Makt

Et siste begrep jeg mener det er svært viktig å diskutere i forbindelse med dette er begrepet makt. Min teori er at begrepet kan brukes på flere områder i forbindelse med barnevernsarbeid. Det mest åpenbare er kanskje at barnevernet besitter en lov-makt. Legalitetsprinsippet krever at det finnes i hjemmel i en offentlig lov for å innskrenke

den enkeltes rettssfære (Lindboe 2003, 43). Det offentlige barnevernets mulighet til å utøve deres myndighet og eventuelt innskrenke familiens rettssfære er angitt i Lov av 17.juli 1992 nr.100 Lov om barneverntjenester (bvl.)¹. Hovedformålet med dette lovverket er ”å sikre at barn og unge som lever under forhold som skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid.” i tillegg skal man ”...bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår” (bvl.).

Hvis barnevernet får en melding om bekymring som de vurderer som alvorlig har de rett og plikt til å foreta undersøkelser hos barnet etter bvl. § 4-3 , selv om foreldrene eller de barnet bor hos motsetter seg dette. Dette kan av familien oppleves som svært inngripende og en maktutøvelse av barnevernet, men lovgiverne har presisert i lovverket bvl. § 4-3, 2.ledd at ”(...) undersøkelsen skal gjennomføres slik at den minst mulig skader noen som den berører, og den skal ikke gjøres mer omfattende enn formålet tilsier (...)” Barnevernet har også mulighet til å utøve makt ovenfor familien i form av ulike tvangsvedtak som bidrar til å opprettholde ubalanse i maktforholdet mellom barnefamilien og barnevernet.

En annen form for makt, er den som besittes av lærebøkene, i lys av å være tilsynelatende vitenskapelige, og hva dette gjør for validiteten av det som står der og hvordan det blir oppfattet. En tredje er den makten man besitter ved å være representanter for en majoritet i møte med en minoritet. Som barnevernsarbeider vil ikke dette avhenge av om studenten har minoritetsbakgrunn eller ikke, fordi holdninger, lover og regler i barnevernet og barnevernsstudiet vil som regel alltid representere majoritetssamfunnet. Man er altså som majoritet med på å legge premissene for de lover og regler som den fysiske makten ligger bak.

1.4 Temaets relevans

Å være barnevernsarbeider i dag er å balansere mellom det å skulle forstå og tilrettelegge, og samtidig kunne avgjøre når et barn ikke lenger har det best hos sine omsorgspersoner. At Norge er et land med ulike minoriteter gir økt behov for kunnskap om mangfold. Samtidig er det en fallgrube hvis man blir så kulturellevistisk at man lar kulturhensyn gå foran barnets beste. Det er lett å la seg

---

¹ <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100> (12.12.2016)

påvirke av tabloide overskrifter, og en barnevernsarbeider vil ofte oppleve å bli skyteskive for avisoverskriftene, som på grunn av taushetsplikt kun dekker den part som ikke er bundet av den, nemlig foreldre.

Likevel er det et viktig faktum at det settes inn flere tiltak rettet mot barn med innvandrerbakgrunn enn barn og unge uten innvandrerbakgrunn eller er født i Norge, slik statistikken under viser (Statistisk sentralbyrå 2016). I 2016 hadde 26% av barn med tiltak hos barnevernet innvandrerbakgrunn.

Barn og unge 0-22 år med barnevernstiltak per 1 000, etter innvandrerbakgrunn.
31. desember

Kjelde: Statistisk sentralbyrå.

Når man ser statistikken slik, er det lett å spørre seg om hva som er årsaken til at såpass mange mennesker med etnisk minoritetsbakgrunn er i kontakt med barnevernet. Er det slik at norsk barnevern ikke forstår familier som har innvandrerbakgrunn sin måte å oppdra barn på eller kan det handle om andre sosiokulturelle forskjeller? Dette nyanserer ikke denne statistikken.

Å vektlegge innvandrerbakgrunn som én enkeltfaktor når det kommer til møte med barnevernet, kan gi et svært ensidig bilde av situasjonen. Opplysningene kan være viktige i seg selv, men når det blåses opp i media kan det være med på å forsterke allerede veletablerte fordommer om innvandrere. Dette vil jeg komme nærmere inn på senere. Å kun snakke om innvandringsbakgrunn uten å knytte dette opp til sosial klasse for eksempel, virker lite hensiktsmessig. Av 127 000 sosialhjelpsmottakere i

2015 var rundt 50 000 innvandrere². Det er kjent at barns sosioøkonomiske kår har mye å si for deres oppvekst. Det at et barn vokser opp i en lavere sosial klasse vil ha en innvirkning på barnet, ofte i negativ forstand. Det kommer tydelige frem i Barne- og ungdoms- og familiedirektoratet rapport *Oppvekstrapporten 2017. Økte forskjeller, gjør det noe?* (Bufdir 2017). I rapporten kan man lese at en av ti barn i Norge vokser opp i fattigdom. Rapporten er helt klar på at det å vokse opp i fattigdom er en sterk risikofaktor for barnet som kan bidra til bekymringsfull og helsemessig skadelig oppvekst. Fattigdom kan påvirke barnet direkte og indirekte. Familien kan få en usunn livsstil, vedvarende psykisk belastning ved at man ikke har nok økonomiske ressurser, det kan oppstå familiekonflikter på grunn av dette som igjen vil påvirke barnet negativt. Alle disse risikofaktorene kan gjøre at familier som lever i fattigdom kommer i kontakt med barnevernet og blir overrepresentert på statistikken.

Til tross for at barnevernsarbeidere ikke trenger være lenge i felten før man forstår at de aller fleste saker er mer nyanserte enn det som fremstår i media, er det vanskelig å ikke bli berørt av det som skrives og av statistikken. I tillegg er barnevernet helt avhengige av tillitt i befolkningen for å kunne gjøre en god jobb. En barnevernsarbeiders jobb er i stor grad å hjelpe familier som har det vanskelig, og det er vanskelig å ta i mot hjelp av noen du ikke stoler på. Mistillit fra minoriteter mot barnevernet kan oppstå fordi man bare hører de vanskelige historiene, og det samme gjelder barnevernsarbeiders syn på minoriteter. Dette er ikke et godt utgangspunkt for samarbeid. Dersom det stemmer at barnevernsarbeidere har for lite kunnskap om hvordan de skal møte mennesker med ulik kulturell bakgrunn og dermed fører til ubegrunnede tiltak, er dette svært alvorlig. Det er allikevel viktig at ikke barnevernet lar seg påvirke av den negative mediedekningen.

Jeg mener derfor at det er interessant å se hvilken kulturkompetanse HiOA forventer at studentene sine skal ha etter endt utdanning. Både for å takle møtet med ulike minoriteter, men også for å takle de fordommene som lett utvikler seg når man stort sett møter ulike minoritetsgrupper i vanskelige situasjoner.

---

² <https://www.ssb.no/soshjelpk/>

1.5 Oppgavens oppbygging

Etter å ha gjort rede for de ulike teoriene jeg mener er relevante for min oppgave vil jeg gjøre rede for det politiske klimaet i Norge og medias rolle i dette. Det er selvfølgelig umulig å snakke om den enkelte students forforståelse, men viktig å gjøre rede for det klimaet som finnes i samfunnet og som i stor grad er styrt av media. Hvilken forforståelse studentene har med seg vil også påvirke hvordan man leser fagstoffet. Desto mindre erfaring en student har med ulike minoriteter i samfunnet, desto større påvirkning vil mediebildet ha.

Deretter vil jeg gå inn å nærlese pensumlitteraturen som omhandler kulturkompetanse fra de tre studieårene ved HiOA. Jeg vil her kommentere hva jeg mener er fagstoffets overordnede formål, og hva teksten kan hjelpe studentene til å forstå.

Til slutt vil jeg se på studiet i et helhetlig perspektiv og problematisere hva som eventuelt mangler eller virker mot sin hensikt.

2.0 HiOAs visjoner rundt arbeid med minoriteter

2.1 Programplan for bachelor studiet i barnevern

På Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA) sine nettsider for bachelorstudiet i barnevern finner man informasjon om deres visjoner og mål når det gjelder det å utdanne barnevernspedagoger til kompetente profesjonsutøvere. Nedenfor skal jeg redegjøre for deres målsettinger rundt temaet minoriteter og flerkulturelt samfunn.

I programplanen for studiet finner man detaljert informasjon om læringsutbyttet i form av kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse HiOA mener at kandidaten skal besitte etter endt studium og bestått bacheloreksamen (Høgskolen i Oslo og Akershus. 2017). Når det gjelder kunnskap som vil gjøre kandidaten til en kompetent kulturnavigatør sier programplanen spesifikt at studenten skal inneha ”kunnskap om barnevernets samfunnsoppdrag og de samfunnsmessige betingelser som barnevernet opererer innenfor i et flerkulturelt samfunn”. Under generell kompetanse sier programplanen at kandidaten skal ”være bevisst hvordan egne livserfaringer og verdier har betydning i møte med andre perspektiver, posisjoner og kulturell

bakgrunn”. Det finnes selvfølgelig mange andre målsettinger som HiOA har for sine kandidater som vil bidra til å gjøre kandidaten til en kompetent kulturnavigatør, men her henvises det kun til de målsettinger som spesifikt sier noe om dette.

2.1.1 Internasjonalisering

HiOA legger også til rette for at kandidater kan ta deler av studiet i utlandet. De begrunner dette med at ”studieopphold i utlandet kan gi et viktig bidrag til faglig og personlig utvikling, det vil gi nye faglige utfordringer, nye internasjonale kontakter, bedre språkkunnskaper og innsikt i andre kulturer”. (Høgskolen i Oslo og Akershus. 2017). Gjennom selv å erfare å være minoritet og gjest i en annen kultur, blir man nødt å se sin egen på en ny måte. Man vil også i større grad tilegne seg kunnskap om hvordan å opptre i møte med situasjoner som kan være vanskelige å tolke og forstå på grunn av kulturforskjeller.

2.1.2 Studenter med minoritetsbakgrunn

På informasjonssiden til studiet er det et eget punkt som er tilegnet søkere med minoritetsbakgrunn. Hovedformålet med dette er å oppfordre flere med minoritetsbakgrunn til å søke studiet. Under dette feltet beskriver HiOA viktigheten av å ha flere barnevernsarbeidere med minoritetsbakgrunn og at de ser et behov for det ute i praksisfeltet. HiOA begrunner dette med blant annet at samfunnet vi lever i er preget av mangfold, som gjør at barnevernet bør gjenspeile dette i form av personer med ulike etnisitet, kjønn og sosial identitet jobber i praksisfeltet. (Høgskolen i Oslo og Akershus. 2017). Å ha flere studenter med ulike minoritetsbakgrunn representert på studiene, vil også føre til at studentene indirekte tilegner seg kulturkompetanse gjennom sosial omgang og samarbeid. Informasjonsmaterialet om bachelor i barnevern er også oversatt til flere ulike språk for å gjøre det tilgjengelig for flere.

2.1.3 Mangfoldprosjektet

HiOA har hatt utvikling av et flerkulturelt og internasjonalt studiemiljø som et satsningsområde siden 2008. De anser det som sitt samfunnsansvar å ha et studium hvor de utdanner profesjonsutøvere som gjenspeiler befolkningen barnevernet skal betjene i Oslo og Østlandsområdet. HiOA gjennomførte et pilotprosjekt etter midler

fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet mellom 2011-2014. Målet med dette ”Mangfoldprosjektet” var å ”1. øke andelen studenter med minoritetsbakgrunn og generelt menn til Bachelorstudiet i barnevern ved Høgskolen i Oslo og Akershus. 2. Videreutvikle tiltak som vil sikre gjennomføring av studiet.” (Skjerve-Nielssen 2014, 4).

Bakgrunnen for prosjektet var blant annet at praksisfeltet så et behov for flere studenter med minoritetsbakgrunn. De rapporterte om en langt bedre tilgang til og kommunikasjon med enkelte befolkningsgrupper etter at de hadde ansatt personer med minoritetsbakgrunn på sitt tjenestested. ”Det er grunn til å anta at den tilleggskvalifikasjonen enkelte av våre kandidater innehar i form av språklig og kulturell kompetanse, er verdifull i yrkesutøvelse” (Skjerve-Nielssen 2014, 4).

2.1.4 Andre tiltak for å øke mangfoldet

Mangfoldprosjektet resulterte i flere ulike tiltak som for eksempel utvikling av informasjonsmaterieill på ulike språk. Det ble laget en informasjonsfilm om studiet, det ble etablert utadrettet rekrutteringsarbeid hvor blant annet studenter fra en referansegruppe i HiOA besøkte ulike grunnskoler for å snakke om barnevernspedagogutdanningen. Det ble utformet tiltak i utdanningen for å bedre gjennomføringen som for eksempel skrivekurs for studenter og mentorordninger for alle førsteårsstudenter. Det ble også etablert stipendordning for studenter med minoritetsbakgrunn. Selve Mangfoldprosjektet ble evaluert i 2015 hvor mange av tiltakene ble anbefalt videreført (Sajjad 2015, 44).

2.1.5 Nattergalen

I 2008 startet Barne- og likestillingsdepartementet en mentorordning, Nattergalen, ved åtte høgskoler og universiteter i Norge. Målet med denne ordningen var å ”Styrke kultursensitiviteten i barnevernet ved at studenter ved barnevern- og sosialfagutdanning får bedre kunnskap om barn, unge og familier med minoritetsbakgrunn” og “Bidra til at flere barn og unge med minoritetsbakgrunn fullfører videregående opplæring og fortsetter i høyere utdanning”(Barne- og likestillingsdepartementet. 2008). Selve mentorordningen ble evaluert av Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) i 2011. Konklusjonen

var at ”evalueringresultater gir et klart og entydig forskningsmessig grunnlag for at Nattergalen bør videreføres” (Bakketeig 2011, 237). Nattergalen har blitt et permanent tilbud på HiOA.

Tilbudet er for barn mellom 8 til 12 år med minoritetsbakgrunn. Barna får en mentor som er student ved en barnevern- eller sosialfagutdanning. Denne mentoren skal følge barnet gjennom et år og være en venn og et forbilde. De finner på ulike aktiviteter med barna som bidrar til bedre sosiale ferdigheter og norsk kunnskap for barna. Mentorene på sin side får bedre kunnskap og forståelse for barn og familier med minoritetsbakgrunn (NRK 2013).

2.1.6 Undervisningsformer

Bachelor i barnevern har, som studier flest, flere ulike undervisningsformer. Hovedformen er forelesninger hvor noen av disse er obligatoriske. I tillegg legger HiOA til rette for samtalebaserte seminarundervisning og øvelsesbasert undervisning hvor studenten trener ferdigheter i grupper. HiOA legger vekt på at studenten skal bli vant til å arbeide sammen andre medstudenter i lærerstyrte grupper. HiOA inviterer også eksterne forelesere for blant annet å gjøre deres undervisning mer praksisrelatert. Dette kan være i form av konferanser, seminarer og diverse prosjekter for å belyse kulturell forståelse som fag. For eksempel så samarbeider HiOA tett med Forandringsfabrikkens barnevernsproffer som deltar jevnlig på barnevernsutdanningen for å forelese om deres erfaring med barnevernet. Et av temaene de tar opp er ”Barn og unge i minoritetsfamilier” (Forandringsfabrikken 2017).

2.1.7 Veiledning

Studentene får veiledning gjennom hele studieforløpet både individuelt og i gruppe. Faglig veiledning gis i forbindelse med prosjektarbeid, praksisarbeid, i profesjonelle samtaler, arbeid med bacheloroppgaven og andre studentarbeider.

2.1.8 Fordypningsverksted

HiOA har, som nevnt tidligere i oppgaven, et fordypningsverksted det siste studieåret hvor studenten har mulighet til å velge temaet ”Barnevern i et minoritetsperspektiv”.

3.0 Teori

Teorier som blir brukt ved nærlesing av pensum er hermeneutikk, postkolonialisme hvor jeg kommer til å hovedsakelig trekke frem Edward Saids teori om Orientalisme og Neo-Orientalisme. I tillegg er teorien om interseksjonalitet naturlig å benytte seg av under nærlesingen.

3.1 Hermeneutikk

Hermeneutikken er forståelselære eller fortolkningslære som er et viktig redskap for forskning knyttet til humaniora, åndsvitenskap eller de humanistiske fag. Den hermeneutiske tradisjon oppstod i antikken hvor ulike filosofer og teologer forsøkte å fortolke tekster fra bibelen. De som fortolket mente at bibelen kan kun forstås ved å forstå hvilken sammenheng den kom i. Dette ble videreført i reformasjonen hvor den allment aksepterte teorien om hermeneutikk oppstod; en systematisk teori om tolkning og utlegning om tekster. Hermeneutikk er en tekstanalytisk teori, som innebærer erkjennelsen av at alle inntrykk (både handlinger og tekst) mellom mennesker innebærer tolkning. Hermeneutikk som vitenskap står dermed i kontrastforhold til den positivistiske tradisjonen som bedyrer at kunnskap er objektiv og nøytral. Den som tolker er nødt til å ta sine egne, subjektive erfaringer med i betraktningen.

En sentral person i den nyere hermeneutiske tradisjon er Hans-Georg Gadamer (1900-2002) med boken ”Wahrheit und Methode”. Boken han skrev handler om hermeneutikken som en helhet. Han var opptatt av å formidle at alle mennesker har en forforståelse, eller en fordom som han kalte det, i møte med det de skal forsøke å forstå. Ifølge Gadamer var fordommer nødvendig. Fordom er et positivt ladet begrep for Gadamer i motsetning til hva det ofte blir forbundet med. Han skiller mellom legitime og ikke-legitime fordommer. Legitime fordommer bidrar til forståelse av teksten, mens de ikke-legitime kan bidra til å hemme forståelsen. Fordommene vil

korrigeres og overprøves i møte med teksten eller mennesket. Vi vil erfare om vi har noen fordommer som åpner for forståelse eller om vi har noen fordommer som vil forstyrre vårt møte (Krogh 2014, 49). Man kan tenke seg at fordommen om at bjørner er farlige, er en fornuftig fordom. Det betyr ikke at alle bjørner trenger å være det, men at du har med deg dette om du noen gang skulle møte en bjørn. En fordom som sier at alle muslimske menn har kvinneundertrykkende holdninger er en fordom som kan bli farlig, særlig dersom den som besitter fordommen også besitter makt.

Gadamer har en tanke om at forståelsen er knyttet til en sirkelbevegelse. Han definerer den hermeneutiske sirkel som at man skal forstå helheten ut fra delene og delene ut fra helheten (Gadamer 1999, 154.) Det som skiller han fra tidligere hermeneutikere er at han mener at leseren selv har blitt en del av sirkelen slik at forforståelsen også er en del av sirkelen. Han mener videre at sirkelen bærer preg av at forståelse er et historisk forhold mellom leser og teksten. Det betyr at teksten man leser må forstås ut fra den konteksten den ble skrevet i, og at leseren må også være bevisst konteksten vedkommende lever i. Det vil si at leseren vil ha med seg sine fordommer ved lesing. Han skriver:

Den, der vil forstå en tekst, utfører alltid et udkast. Han udkaster en helhedsmening så snart første mening viser seg i teksten. En sådan viser sig til gengæld kun fordi man allerede læser teksten med bestemte forventninger, i retning af en bestemt mening. (Gadamer 1999, 128).

Gadamer mener at man ikke kan starte en prosess på bar bakke, men gjennom sirkelbevegelsen kommer man inn i en prosess hvor man korrigerer sine fordommer for å få en bedre forståelse av teksten man forsøker å forstå. Man er rett og slett avhengig av fordommer og forforståelse for i det hele tatt å komme inn i denne sirkelen, og sirkelen vil føre oss inn i en prosess der man stadig vekk korrigerer sine egne fordommer og fjerner de som hindrer forståelse (Krogh 2014, 53).

Kunnskap om fordommer og den hermeneutiske fortolknings sirkel er relevant på to nivåer i min oppgave. Tanken om at fortolkning ikke bare trenger å gjelde tolkning av tekst men også av situasjoner mener jeg er relevant. Hvordan vi tolker hva som skjer i en gitt situasjon, er preget av hvilke erfaringer vi har med oss fra tidligere. Det første nivået er hvordan studentene på barnevernstudiet tolker pensumlitteraturen. Dette er teksttolkning slik Gadamer skriver om. Dette vil påvirkes av studentenes erfaringer.

Det andre nivået er hvordan denne pensumlitteraturen igjen er med på å påvirke studentenes forforståelse når de skal ut i praksisfeltet. Man har som mål at pensumlitteraturen skal internaliseres og styrke studentene som barnevernspedagoger, og en forutsetning for dette er at studenten internaliserer og får eierskap til litteraturen. Den blir dermed en viktig del av studentenes forforståelse.

Et annet begrep som er sentral hos Gadamer er *horisont*. Med det mener han har våre fordommer og forforståelse utgjør en helhet vi aldri kan overskue. Deler av horisonten er individuell, men deler av den har vi også til felles med andre medlemmer av samme kultur, tidsperiode eller vitenskapelig skole. Når vi snakker om den hermeneutiske sirkel er dette nettopp møtet mellom to horisonter. Dine egen, og teksten eller personen du forsøker å forstå.

I min oppgave vil det være svært viktig å være bevisst at min egen tolkning av fagstoffet er nettopp min tolkning, selv om det ligger implisitt i hermeneutikkens natur at man aldri kan bli bevisst sine egne fordommer, eller frigjøre seg fra dem, fullt og helt. Det som vil være viktig for meg er å bevisstgjøre meg så mye som mulig fra min egen forståelseshorisont, og se om det finnes andre måter å tolke fagstoffet på.

Hans Georg Gadamer bekrefter dette gjennom sin påstand om at hermeneutikk ikke kan være objektiv, og at mennesker alltid er historiske vesener som ikke kan fri oss fra tradisjonen. Definisjonen av tradisjon vil kunne variere like mye som definisjonen av kultur, den vil kunne referere til alt fra oppvekst til religion, men påpeker at det man har i bagasjen alltid vil påvirke deg. Derfor er det interessant å se hvordan særlig media og det politiske klimaet generelt har fremstilt ulike minoriteter slik at man kan få en mulig forforståelse av hvilken kunnskap mennesker med liten kontakt med ulike miljøene blant minoriteter har før de starter studiet. Jo mindre erfaring man har med et emne, desto lettere vil man tolke en situasjon ut fra, og godta, generaliseringer. En student med lite kjennskap til ulike miljøer blant minoriteter og som har fulgt den offentlige debatten rundt hodeplagget hijab for eksempel, vil ha lettere for å godta at dette er et symbol på kontroll over kvinner, enn en person som har mange eksempler på det motsatte gjennom venninner eller familiemedlemmer.

En barnevernspedagogs tolkning av en bestemt situasjon i en familie med minoritetsbakgrunn, vil som sagt kunne påvirkes av den faglitteraturen de har gjennomgått tidligere. Hvordan denne faglitteraturen har blitt tolket av den enkelte student, vil igjen kunne påvirkes av det politiske klimaet studentene har vokst opp i og er en del av. Man kan ikke frigjøre forståelsen fra historien. Krogh oppsummerer det slik: ”Forståelse er bare mulig fordi vi står innenfor tradisjoner som forbinder oss med fortiden. Forståelse, hevder Gadamer, er å alltid ha et forhold til virkningshistorie” (Krogh 2002, 64).

3.2 Postkolonialisme

Det å bevisstgjøre seg det Hans-Georg Gadamer kaller *historisk horisont*, vil være nødvendig for å forstå seg selv og sin egen forståelseshorisont. Gadamer skriver:

Det kræver altså uten tvil historisk horisont at forstå en overlevering. Men det kan ikke handle om, at man opnår denne horisont, idet man hensætter sig i en historisk situation. Man må tværtimod allerede have horisont, for på denne måde at kunne hensætte sig i en situation (Gadamer 1999, 168).

Vi må altså forstå historien for å kunne se nåtiden klarere. Vi som mennesker stiller med en forståelseshorisont preget både av vår egen historie, men også historien til det samfunnet vi har vokst opp i. For å forstå hvorfor vi tenker som vi gjør i dag, må vi forstå hvilken historie vi er et produkt av. Det er her postkoloniale studier kommer inn.

I følge store norske leksikon vil postkolonial teori ”i vid forstand legge vekt på spørsmål om etnisitet og nasjon, om herske- og marginaliseringsteknikker, og nesten alltid slik at postkoloniale studier blir en variant av kulturstudier”³. Den vestlige verdens tidligere historie som koloniherrer har preget hvordan vi ser mennesker fra andre deler av verden, og postkoloniale teorier forsøker å se hvordan dette manifesterer seg på områder som litteratur, politikk og samfunn. I artikkelen ”Theorizing childhood(s): Why we need postcolonial perspectives” skriver Olga Nieuwenhuys: ”In its broadest sense, postcolonialism is concerned with challenging the unquestioned eurocentric ways of looking at the world and seeks to open up intellectual spaces for those who are termed ”subalterns” (Nieuwenhuys 2013, 4).

---

³ <https://snl.no/postkolonialisme>

Selv om denne vitenskapelige posisjonen kan synes å befatte seg med klart definerte kategorier som ”nord vs. sør” vil jeg argumentere at den postkoloniale måten å se samfunnet på har god overføringsverdi til andre områder. En viktig side av postkolonialismen er tanken om ”oss” og ”dem”. Når man lærer om andres skikker eller religioner er det, som vi har lært av hermeneutikken, vanskelig, om ikke umulig å ikke kontrastere dette mot egen praksis. Det vi opplever i møte med ”den andre” vil alltid tolkes i lys av vår egen horisont. Dette er ikke nødvendigvis i seg selv problematisk, men det kan bli det dersom det i begrepet ”oss” ligger en følelse av overlegenhet. Selv om Norge i seg selv ikke har hatt særlig med kolonier, er vi påvirket av både vitenskapelig teori og litteratur fra land i Europa der dette har vært fremtredende. I tillegg kan man argumentere at vårt forhold til ”den andre” blir utfordret ytterligere, ettersom vi har en enda kortere innvandringshistorie, og færre erfaringer med mennesker med annen kulturell bakgrunn enn andre land i Europa. Storbritannia for eksempel har tross alt hatt lang erfaring med mennesker som var bosatt i koloniene, og hadde dermed andre forutsetninger for å ta imot innvandrere fra disse på 50- og 60-tallet. Mange av disse snakket for eksempel allerede engelsk.

Olga Nieuwenhuys skriver: ”Postcolonialism enjoins academics to abandon the high ground position from where they have usually sought to understand the world and to look up from a multiplicity of different marginal positions” (Nieuwenhuys 2013, 6). Man skal altså utfordre den historiske forforståelsen, ikke bare når det kommer til etnisitet, men også kjønn og klasse. Jeg tror for at vi, studenter og ferdige utdannede barnevernspedagoger, skal bli bevisst våre fordommer, både de som kan være nyttige og de som kan stå i veien for forståelse, må vi vite hva som ligger til grunn for dem, bevisstgjøre hva vi har med oss i bagasjen. Vi må være klar over at media er med på å forme hvordan vi ser verden og hvordan media også er preget av vår historie. Media lever av store overskrifter og ofte skremselspropaganda, som gir et svært forenklet bilde av virkeligheten. Dette kommer jeg tilbake til. Det er også viktig at vi skjønner at vi alle er resultat av et samfunn der vi ofte blir presentert med ensidig informasjon, og at vi som arbeidere i maktposisjon i større grad må utfordre våre egne, men også samfunnets fordommer.

3.2.1 Orientalisme

En av de mest omfattende teoriene innen post-koloniale studier er den palestinske historikeren Edvard Saids teori om orientalisme. Boken *Orientalismen* fra 1978 gjør rede for hans ide om at Vesten, som han kaller for Oksidenten, har en eurosentrisk tilnærming til Midtøsten; orienten. I ettertid har han sagt at orienten kan defineres som hele den ikke-vestlige verden. Said hevder at orienten og oksidenten er to kunstig skapte ideer som ikke bunner i en materialistisk virkelighet, men heller som en oppfunnet geografi bestemt ut fra politiske interesser (Said 1978, III). Vesten har gjennom århundrer av kolonialisering av andre nasjoner hatt behov for å fremstille seg selv som en frigjører som hjelper ”primitive nasjoner” opp og frem, for å kunne utnytte disse landenes ressurser til egen økonomisk vinning. Dette gjøres i stor grad ved å fokusere på forskjellene mellom oss og dem både når det kommer til etnisitet, skikker og normer, kulturelle verdier og økonomi (JanMohamed 1985, 18).

Edvard Said mener det er avgjørende at man erkjenner denne virkeligheten for å kunne si noe om hvordan kunnskap viderefremmes. Han skriver:

For dersom det er sant at ingen vitenskapelig produksjon innen kulturvitenskapene noensinne kan overse eller avvise sin forfatters engasjement som menneske preget av egne omstendigheter, så må det også være sant at en europeer eller amerikaner som studerer Orienten ikke kan avvise de viktigste omstendighetene ved sin virkelighet: at han møter enten som europeer eller amerikaner først, deretter som individ. (Said 2004 , 21).

Deretter forklarer han at det å være europeer og amerikaner ikke er verdinøytralt, nettopp på grunn av den skjeve maktbalansen.

Orientalismen startet som et studiefelt for misjonærer som ønsket å konvertere muslimer til kristendom og som trengte å rettferdiggjøre korstogene sine. Senere ble det brukt for å rettferdiggjøre kolonialisering og krigføring. Et eksempel på hvordan orienten har blitt beskrevet av vestlige forfattere kan man se i orientalismens første kapittel hvor Said har gjengitt deler av en artikkel skrevet av Harold W. Glidden i 1972, et pensjonert medlem av ”Bureau of Intelligence and Research, United States Department og State” (Said, 1978, 48). Den arabiske verden, bestående av over 100 millioner mennesker, er analysert av Glidden i en artikkel på kun fire sider. Han beskriver araberne som en hevngjerrig person som er opptatt av skam, mens de vestlige er opptatt av logisk tenkning og objektivitet da de har et ønske om fred. Han

skriver at fra et vestlig synspunkt så er ”det eneste rasjonelle for araberne må være å skape fred (...) styres arabere ikke av denne formen for logikk, fordi logikk ikke er en verdi i det arabiske system” (Said 1978, 61).

Når en anerkjent intellektuell i en maktposisjon hevder noe slikt er det vanskelig for de fleste borgerne i den vestlige verden for å argumentere i mot. De vil stole på utsagnene i lys av hans autoritet og være med å generalisere et helt folkeslag basert på en enkeltmanns analyse. Når man ser et gjentakende mønster av slike tekster vil det forsterke bildet av synet på *de andre*, i dette tilfelle Midtøsten. Selv om vi i dag på grunn av økt globalisering vil ha større muligheter stil å stille spørsmålstegn ved slike ”sannheter” som Glidden presenterer vil man likevel kunne se den samme retorikken fra for eksempel maktpersoner i vesten for rettfærdiggjøre krigføring etter 11. september. Man kan også se denne tendensen i media som besitter en enorm makt og autoritet når det kommer til å sette fokus på ulike aspekter ved samfunnet, og som tjener på vår frykt for ”den andre” enten det er terrororganisasjoner i Midtøsten, eller gjenger med minoritetsbakgrunn i Groruddalen i Oslo. Nettopp på grunn av dagens politiske klima i kjølvannet av 11. september, frykten for terror og også omfattende innvandring til Europa, mener man at orientalismen har fått en ny betydning.

3.2.2 Neo-orientalisme

I dag er det som sagt ikke kolonialisering som er den viktigste begrunnelsen for å opprettholde det forenklete verdensbildet Said beskriver, men derimot en offensiv krigføring i en rekke land i Asia og Midtøsten. Etter terrorangrepet på World Trade Center 11 september 2001, har man sett en økt interesse av å skape distanse mellom ”oss” og ”dem” for å rettfærdiggjøre invasjoner og militært inngripen i en rekke land. Vi har sett at det har vært en avstandsskapende retorikk som for eksempel etter 11. september i USA hvor daværende president George W. Bush talte til en hel verden og sa "Every nation, in every region, now has a decision to make. Either you are with us, or you are with the terrorists" (Voanews 2001). Dette utsagnet legger veldig klart fram en ”oss” og ”dem” tankegang, enten er du med oss eller så støtter du de andre. I kjølvannet av 11. september var det vanskelig for vestlige nasjoner og argumentere mot en slik uttalelse og det samme gjaldt vestlige medier.

For mennesker med etnisk minoritetsbakgrunn, og kanskje særlig de med muslimsk bakgrunn, har det ført til et enormt gap mellom minoritetskulturen og majoritetskulturen de lever i. Denne polariseringen har ført til radikaliserings blant unge muslimer slik vi ser det i en del land i Europa, kanskje særlig i Frankrike og Storbritannia, men også i Norge. Dette har blitt ytterligere forsterket gjennom krigen i Syria. Vi ser statsstøttede grupperinger som ønsker å fokusere på farene ved muslimsk innvandring, slik som organisasjonen Human Rights Service i Norge, og at bøker med titler som "Islam den 11. landeplage" og "Tilslørt avslørt" begge skrevet av Hege Storhaug får mye medieoppmerksomhet er det ikke vanskelig å skjønne at personer med muslimsk bakgrunn kan synes det er vanskelig å bli sett på som en konstant trussel kun i lys av sin tro. Som barnevernspedagoger er det viktig å erkjenne denne virkeligheten for unge, norske muslimer som vokser opp for å forstå hvordan norsk ungdom marginaliseres.

3.2.3 Post-kolonialisme og ideen om "den andre"

Et viktig begrep i post-koloniale studier er begrepet "otherness" eller "den andre".

Othering is a way of defining and securing one's own positive identity through the stigmatization of an 'other.' Whatever the markers of social differentiation that shape the meaning of 'us' and 'them,' whether they are racial, geographic, ethnic, economic or ideological, there is always the danger that they will become the basis for a self-affirmation that depends upon the denigration of the other group.⁴

I analyse av andre kulturer vil man derfor alltid ta utgangspunkt i sin egen kultur og sammenligne og kontrastere til den andre, dette kan skape avstand til mennesker man kanskje har mer til felles med enn man tror. Tradisjonelle antropologistudier har jo vært selv manifesteringen av denne tankegangen, når man går inn i ulike samfunn og studerer hvordan "de" gjør ting i motsetning til "oss". Faren for at mer "kulturkunnskap" slik det etterlyses i barnevernet er at dette nettopp blir ett studie av "den andre" er en åpenbar fallgrube.

I tillegg til dette, vil man kunne spørre seg om hvem som skal få formulere denne konkrete kunnskapen om innvandrere i Norge. Er det en antropolog som har studert gruppen utenfra, eller er det noen innad i gruppen som skal få det ansvarstunge

---

⁴ <http://psychology.wikia.com/wiki/Other> (03.11.16 Kl.1900)

ansvaret å forklare for eksempel ”filippinsk kultur” for alle studentene ved HiOA. Uansett vil denne kunnskapen bidra til at man feiltolker situasjoner, og kan hindre barnevernsarbeidere både i å ta riktige beslutninger og å generalisere. Adferd som er i tråd med det man lærer i lærebøkene bekrefter fordommene, og det som er annerledes kan avfeies som unntak.

I Orientalismen minner Said oss på at mennesker alltid har forsøkt å bruke tekst og litteratur for å forstå ulike kulturer, og at man gjerne heller lener seg på bøkene enn det reelle møtet med kulturene noe som legger et enormt ansvar på lærebokforfattere. Said skriver:

What seems unexceptionable good sense to these writers (Voltaire and Cervantes) is that it is a fallacy to assume that the swarming, unpredictable, and problematic mess in which human beings live can be understood on the basis of what books – texts- say; to apply that one learns out of a book literally to reality is to risk folly or ruin (...) It seems a common human failing to prefer the schematic authority of a text to the disorientations of direct encounters with the human (Said 1978, 92).

Dette bekrefter jo nettopp at dersom vi ikke skal få barnevernspedagoger med et svært forenklet syn på ulike minoriteter, er det viktig at utdannelsen og ikke minst videreutdannelsen i mye større grad er flinke til å bryte ned kulturforskjeller og fokusere på mangfoldet innenfor kulturer og bruker en vid forståelse av kultur, heller enn å bygge dem opp og bekrefte dem. Særlig når vi skal se at presentasjonen av disse minoritetene i media kan være med på å forenkle dette bildet.

3.3 Interseksjonalitet

Interseksjonalitet er et analytisk perspektiv som understreker viktigheten av å undersøke hvordan forskjellige sosiale hierarkier inngår i et samspill. Begrepet ble lansert av den amerikanske jusprofessoren Kimberlé Williams Crenshaw som undersøkte og fant ut at svarte kvinner ble marginalisert i det amerikanske rettsvesenet. Hun så at det å være hvit, mannlig, heteroseksuell, kristen og velstående ble favorisert, mens det var det motsatt for svarte kvinner fra arbeiderklassen (Berg 2010, 14). Interseksjonalitet ser på hvordan sosiale kategorier som kjønn, rase, etnisitet, religion, sosial klasse, alder, funksjonsevne og seksualitet kan samvirke og påvirke personers leve- og livsvilkår. Disse kategoriene kan påvirkes av tid og sted. Tid og sted er dynamisk, og ulike kategorier kan ha ulik status til ulike tider og ulike

steder. Dr. Olena Hankivsky ved "Institute for Intersectionality research and policy" i Simon Fraser Institute definerer interseksjonalitet slik:

Intersectionality promotes an understanding of human beings as shaped by the interaction of different social locations (e.g., 'race'/ethnicity, Indigeneity, gender, class, sexuality, geography, age, disability/ability, migration status, religion). These interactions occur within a context of connected systems and structures of power (e.g., laws, policies, state governments and other political and economic unions, religious institutions, media). Through such processes, interdependent forms of privilege and oppression shaped by colonialism, imperialism, racism, homophobia, ableism and patriarchy are created (Hankivsky 2014, 2).

Det er to grunner til at interseksjonalitet er viktig for denne oppgaven. For det første er teorien uløselig knyttet til makt, maktstrukturer og maktrelasjoner. I møte med mennesker vil deres etnisitet og kulturelle bakgrunn kun være en liten del av hvem de er. Men fordi etnisitet ofte fører med seg et type utseende og også kulturspesifikke navn, er dette lettere å møte fordommer dersom man er mørk i huden for eksempel enn dersom man er hvit og homofil. En annen grunn til at dette er viktig er nettopp det paradokset jeg viste til under kapittelet om kultur og på hvilken måte det ofte defineres når det etterlyses kulturkunnskap. Kultur vil da ofte defineres som et begrep på hvordan man gjør ting innenfor et bestemt geografisk område, eller enda bredere: innen en bestemt religion, og sier lite om hvordan andre faktorer slik som sosial klasse spiller inn i menneskers adferd. Hva skjer med måten etniske minoriteter forholder seg til sin egen kultur på når de får utdanning og beveger seg oppover i det sosiale hierarkiet?

Perhaps the single most important theme is that race, class, gender, and sexuality are historically specific, socially constructed hierarchies of domination-they are power relationships. They do not merely represent different lifestyle preferences or cultural beliefs, values, and practices. They are power hierarchies in which one group exerts control over another, securing its position of dominance in the system, and in which substantial material and nonmaterial resources-such as wealth, income, or access to health care and education-are at stake (Weber 1998, 20).

Å løsrive enkeltfaktorer som etnisitet ut fra den helheten et menneske er for å prøve å forklare oppførsel, blir som å spise en kake og prøve å smake egget. Mennesker er produkter av sammensatte faktorer, og disse faktorene påvirkes igjen av maktbalansen i samfunnet.

4.0 Medias rolle i synet på minoriteter

Det er ikke slik at studentene som begynner på HiOA starter med blanke ark og uten fordommer. Slik som hermeneutisk teori påpeker vil alle de erfaringene de har med seg i bagasjen gjøre noe med hvordan de fortolker både det de leser og det de erfarer. Selv om det ikke er mulig å si noe om den enkelte studentenes bakgrunn i denne oppgaven, er det mulig å si noe om klimaet i samfunnet når det kommer til ulike minoriteter. Medias fremstilling av minoriteter vil påvirke studenter ulikt. Desto mer erfaring en student har med minoriteter, desto mindre vil de la seg påvirke av negativ mediedekning. Studenter på barnevernsstudiet kommer fra alle steder i landet og fra mange ulike miljøer.

Jeg mener derfor det er viktig å gjøre rede for medias rolle i holdninger til ulike minoriteter, da den i stor grad vil være med på å forme forforståelsen til studenter men liten erfaring med minoriteter. Dette støttes av Alexa Døving, forsker ved Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter, som i sitt foredrag ”Islam i media” påpeker at mesteparten av den informasjonen befolkningen i Norge får om minoriteter, herunder muslimer, er gjennom media. Da blir det også viktig å se hvordan media fremstiller denne gruppen for å se hva som er med på å danne grunnlaget for barnevernsstudenters kunnskap om ulike minoriteter. Videre forklarer Døving at hendelser som refereres skal være noe som kan selge godt og dermed ofte er enkelthendelser med stor salgsværdi. Problemet med dette, sier hun, er at når man ikke har kontakt med noen andre minoriteter, vil selv lokale hendelser (altså hendelser man selv er vitne til eller en del av) tolkes opp mot en global medievirkelighet og ikke gjennom nærhet (Døving 2012). For barnevernsarbeidere som i tillegg ser ulike minoriteter i vanskelige situasjoner, kan det være interessant å tenke at mer spesifikk kulturkunnskap blir kunnskap som skiller ”oss” fra ”dem” og dermed kanskje ikke det man trenger.

4.1 Statistikk

I 2014 gjorde Retriever en omfattende undersøkelse på oppdrag fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) under navnet: ”Medieanalyse: Innvandring og integrering i norske medier 2014”. De sentrale funn i analysen er:

- I likhet med funn fra Retrievers undersøkelser i 2009 og 2011, kommer personer med innvandrerbakgrunn til orde i to prosent av artiklene i datamaterialet i 2014. Mens innvandrerandelen i befolkningen stiger, er representasjonen i mediene altså konstant. I praksis betyr dette at innvandrerne er blitt stadig mer underrepresentert.
- Når personer med innvandrerbakgrunn intervjues, opplyses det om personens etniske bakgrunn i én av fire artikler. Sammenlignet med funn fra 2009 og 2011 er det en økende tendens til at intervjuobjekter med innvandrerbakgrunn uttaler seg uten at det blir gitt opplysninger om vedkommendes bakgrunn.
- Hvis innvandrere omtales ut fra et problemperspektiv, blir det dobbelt så ofte oppgitt hvilket land personen opprinnelig kommer fra, som når artikkelen har et ressursperspektiv.
- Personer med innvandrerbakgrunn står som avsendere av ett av fire debattinnlegg som tar for seg innvandringsrelaterte temaer i perioden. De fleste av disse debattinnleggene dreier seg om religion.
- Ulike saker knyttet til radikal islam har preget medieomtalen av innvandring og innvandrere i 2014. Ett av tre medieoppslag innenfor det meningsbærende stoffet (lederartikler og debattstoff), dreier seg om religion.

Denne analysen er riktig nok fra 2014, og man kan tenke at antallet innvandrere som blir intervjuet og representert stiger, det viser også tallene. Men i tillegg har de siste årenes humanitære krise, med flyktningsstrømmen fra Syria, tilspisset innvandringsdebatten. Analysen viser også at når mennesker med innvandringsbakgrunn presenteres i positive artikler, altså som det analytikerne kaller ”vanlige borgere” eller ”eksperter” innen sitt fagfelt, er nasjonalitet sjeldnere nevnt enn når det handler om kriminalitet.

4.2 Medias rolle

I et land der det er stor forskjell på by og land, og stor forskjell på hvor mye man eksponeres for mennesker fra ulike deler av samfunnet, har media et viktig samfunnsoppdrag. De skal ta pulsen på det som skjer, og bringe det videre til resten av befolkningen, og kalles derfor ofte for ”den fjerde statsmakt”. Media spiller en stor rolle i å forme vårt verdensbilde. I boken *”Covering Islam – how the media and the experts determine how we see the rest of the world”* refererer Said til C. Wright Mills som skriver:

The first rule of understanding human condition is that men live in second-hand worlds. They are aware of much more than they have personally

experienced; and their own experience is always indirect. (...) But in their everyday life they do not experience a world of solid fact; their experience itself is selected by stereotyped meanings and shaped by ready-made interpretations (Said 1997, 46).

Videre skriver Said at for de fleste amerikanere og europeere har de fått representasjoner av islam og muslimer gjennom radio, media, enkelte filmer og tv-serier. Nå er det selvsagt ikke slik at all den informasjonen som gis gjennom disse kanalene er propaganda mot den muslimske verden, og det finnes selvfølgelig mange eksempler på nyanserte og granskende artikler. Allikevel ser man at der man tidligere i stor grad ansatte journalister med faglig spesialisering innen enkelte fagfelt, slik som krim eller økonomi, har nå ofte journalister en fot i flere leire. I tillegg har nettavisene i stor grad har tatt over for papirutgavene, og disse er avhengig av både turn-over på artiklene og antall ”klikk” som igjen er avgjørende for annonseinntekter, har både kravene til etterrettelighet blitt vanskeligere, fordi nyhetene må komme ut så fort, og det å ty til overskrifter som gjør at folk klikker seg inn på artiklene blitt viktig. Det politiske klimaet blir dermed viktig, og de tabloide avisene vil lettere gi lesere den kunnskapen de vil ha heller enn å utfordre tankesett.

Vern om ytringsfrihet og fri presse er en forutsetning for vårt demokrati, og dette gir pressen en enorm frihet – men også et ansvar. Problemet med pressen, er at de som sagt er avhengig av å selge aviser. Å skape frykt er en kjent måte å selge aviser på, og islam og innvandrere med muslimsk bakgrunn er et populært område som er lett for aviser å skrive om. Said skriver:

It ought to go without saying that the media are profit-seeking corporations and therefore, quite understandably, have an interest in promoting some images of reality rather than others. They do so within a political context made active and effective by an unconscious ideology, which the media disseminate without serious reservations or opposition (Said 1997, 49).

Den politiske konteksten vi ser i dag kan både være å legitimere og forklare norsk deltakelse i kriger i andre deler av verden, men også sette søkelys på farene ved innvandring og å åpne for flere flyktninger. Denne forenklingen av virkeligheten har barnevernet som institusjon opplevd flere ganger. Personer med negative erfaringer med barnevernet har fått fortelle sine enkelthistorier om omsorgsovertakelse, uten at barnevernet har kunnet uttale seg grunnet taushetsplikten. På denne måten bidrar også

media til å opprettholde et syn på barnevernet som en urettferdig og mindre kompetent maktinstans, og opprettholder dermed også skepsisen til barnevernet.

4.2.1 Fordommer som kan oppstå

Media har som sagt enorm påvirkning på hvordan vi ser verden, og kan være med på å skape de fordommene som vi alle besitter. Problemet er at når slike fordommer først har oppstått skal det som regel mer til å bli kvitt dem enn å få dem i utgangspunktet. Årsaken til dette er at vi ofte søker mot kunnskap som bekrefter våre fordommer, da dette er mer komfortabelt enn å utfordre dem. I sin bok *For ærens skyld*, skriver Unni Wikan at man for eksempel i Sverige har vært flinkere til å fokusere på ulikheter mellom innvandrergupper

(...) chilenerne, iranere og indere f.eks fremstår som forskjelligartede, også i religiøst henseende. I Norge – med et likeså broket religiøst mangfold – er ”innvandreren” muslim. Mediene bidrar til dette ved å nesten konsekvent kjøre muslimer som representanter for ”innvandrere” i debatter. (...) Man får et fortegnert bilde av det flerkulturelle Norge hvor muslimer i realiteten utgjør kun en tredjedel av den ikke-vestlige innvandrerbefolkningen (Wikan 2003, 265).

Media er altså med på å skape et forenklet bilde av et sammensatt samfunn.

I 2004 skrev Berit Thorbjørnsrud, professor i kulturelle studier ved Universitetet i Oslo, en artikkel der hun kritiserte de store forlagshusene for å ukritisk utgi romaner med som handler om muslimske kvinners tragiske skjebner som æresdrap og tvangsekteskap. Mange av disse historiene gir seg også ut for å være sanne, og blir senere avslørt som fiksjon. Disse romanene blir igjen med på å påvirke det politiske klimaet, da de bygger opp under de fordommene vi får bekreftet i media om at muslimske kvinner stort sett er undertrykt. Thorbjørnsrud knytter denne sjangeren av litteratur opp mot Orientalisme. Hun skriver:

Parallelt med framveksten av islam/muslimene som det nye fiendebildet har sjangeren fått en oppsving. Gjennom skremmende bilder av muslimske menn som overgripere og av kvinner som ofre, bekreftes det at det er grunn til å frykte muslimene. Indirekte bekreftes dessuten ”Vesten” som et mer sivilisert sted hvor kvinnene er frie. ”Vi” har noe ”de” burde få, og konfrontert med ”deres” overgrep kan terskelen for hvordan lett bli senket (Thorbjørnsrud 2004).

Dette betyr selvsagt ikke at slike romaner ikke er viktige og sier noe som er usant, men at de forsterker de fordommene vi allerede sitter med heller enn å utfordre dem. Og grunnen til at de ofte selger godt er vel nettopp fordi det er mer behagelig å få fordommer bekreftet enn å avkrefte dem – og vi går inn i en ond sirkel.

Barnevernsstudiet har derfor en stor jobb å gjøre når det kommer til å skulle forsøke å utfordre mange av de fordommene studentene har med seg, også fordi de vil få bekreftet mange av dem gjennom sitt arbeid. Dersom studenter som i liten grad har omgang med ulike minoriteter utenfor arbeidssituasjonen og kun har oppfatninger om det flerkulturelle Norge fra media, vil det bli enda farligere når disse senere får negative erfaringer med minoriteter gjennom sitt arbeid, som ikke er til å unngå. Men ettersom det ikke er mulig å nullstille fordommer, og det ligger i arbeidets natur at man kan møte minoriteter i vanskelige situasjoner, er kanskje kunnskap om fordommer og hvordan disse oppstår vel så viktig som kulturkunnskap. Pensum på barnevernsstudiet vil kunne bidra til å bevisstgjøre studentene sine fordommer, og gi dem kompetanse på å møte mennesker fra andre kulturer enn dem selv. Dette skal jeg diskutere senere.

5.0 Metode, analytisk ramme og forskningsetikk

5.1 Metode og valg av tekster

Jeg benytter kvalitativ metode i denne oppgaven og datagenereringen gjøres i form av tekstanalyse. Tekstanalysen gjøres av pensumlitteratur fra heltidsstudiet i barnevern 2016 som består av seks semestre, det vil si tre studieår. Pensumet som er valgt for analyse er plukket ut etter hvilket emne pensumet finnes under, samt tittel på faglitteraturen. Det kan dermed være utelatt pensum som omhandler tema for analyse, da alt pensum på de tre studieårene ikke har blitt gjennomgått i sin helhet. Det kan derfor finnes pensum som behandler temaet *kultur* under emner eller titler som ikke er inkludert i analysen. Pensum fra det valgfrie emnet ”Barnevern i et minoritetsperspektiv” fra siste studieårs fordypningsverkstedet er ikke inkludert i analysen, da fokuset for min oppgave er pensum som er felles for alle studenter.

5.2 Analytisk ramme og fremgangsmåte

Jeg benytter meg av hermeneutisk fortolkningslære ved analyse av pensum. De analytiske redskapene jeg bruker fra hermeneutikken, er kunnskap om fordommer og forforståelse. Videre vil det være viktig å ha med seg begrepet *horisont*. Jeg vil være opptatt å se på hvilken måte tekstene HiOA har valgt kan bidra til å forsterke eller redusere studentens fordommer om minoriteter. Videre er det interessant å se på hvilken måte tekstene bidrar til å utfordre studentenes egen *horisont*, og øke forståelsen for de ulike horisontene man vil møte gjennom arbeid med ulike familier. Fra Edvard Saids teori om orientalisme og neo-orientalisme, som er en del av postkolonialisme, vil jeg se etter om det finnes områder i tekstene som kan bidra til å skape en ”oss” og ”dem” tankegang. Dette kan igjen bidra til å skape avstand, og føre til bruk av herske- og marginaliseringsteknikker ovenfor *de andre*. Det er interessant å lese utvalgt pensum med fokus på hvilken måte det forebygger eller forsterker stigmatiseringen av ulike minoriteter. Begrepet *otherness* er et analytisk redskap som vil være en del av analysen.

Interseksjonalitet er et analytisk rammeverk som er viktig å inkludere i analysen min for å se på hvilken måte HiOA har valgt pensum som belyser de ulike sosial kategoriene som kan samvirke og påvirke familienes leve- og livsvilkår.

Tilstedeværelse eller mangel på tilstedeværelse av de ulike sosiale kategoriene vil være et fokuspunkt fra min side.

Hvert semester har et læringsutbytte fra HiOA for kandidaten. Disse er nevnt under hvor det helt konkret påpekes et mål som omhandler kulturell forståelse. Det sier seg selv at mange av de andre læringsutbyttene vil også påvirke en students forståelse og evne til å opptre som en kompetent kulturnavigatør, men disse er ikke tatt med på grunn avgrensning. Analysen er delt opp etter de ulike studieårene. Avslutningsvis vil det bli gjort en helhetsvurdering og oppsummering av alle tre studieår.

5.3 Ethiske aspekter ved forskningsprosessen

Etikken er grunnleggende og skal danne basis for all barnevernsarbeid. Dette gjelder også innenfor forskningen. Som ”Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi” legger til grunn, så kreves det at

forskeren forplikter seg til å følge anerkjente forskningsetiske normer (Etikkom 2016). Jeg må være bevisst på at mine tolkninger er nettopp mine tolkninger og at mine egne verdier og holdninger kan påvirke dette. Det er da viktig at jeg viser redelighet, upartiskhet i vurderinger og åpenhet om min rolle gjennom hele oppgaven. Det stiller store krav til meg at jeg med min for forståelse ikke bare bekrefter mine mistanker eller hypoteser, men bidrar til å belyse et fenomen eller et område med ny kunnskap.

6.0. Tekstanalyse

6.1 Første studieår på HiOA

Første studieår på bachelor utdanningen består av tre emner; ”Oppvekst og utvikling i et sosialpedagogisk perspektiv”, ”Sosialpedagogisk yrkespraksis” og ”Barnevern og samfunn”. HiOA skriver i innledningen til emne 1B at ”barns medvirkning og deltakelse, og oppvekst i et flerkulturelt samfunn, står sentralt”. Jeg har valgt to fagartikler og en fagbok som skal nærleses fra første års pensum.

6.1.1 Læringsutbytte

I første emne skal studenten etter å ha gjennomført emne blant annet ha ”kunnskap om at kjønn, kultur, familieformer og klasse har betydning for barn og unges utvikling og deltakelse i samfunnet.” (Høgskolen i Oslo Akershus, 2017). Av generell kompetanse skal studenten kunne ”reflektere over betydning av egen og andre oppvekst og kulturbakgrunn.” (Høgskolen i Oslo Akershus, 2017).

I andre emne skal studenten ha ”kunnskap om barn og unges oppvekst i et flerkulturelt samfunn” (Høgskolen i Oslo Akershus, 2017) og av generell kompetanse forventes det at studenten skal ”opparbeide seg erfaringer i barnevernets arbeidsfelt som gir grunnlag for etisk refleksjon og kunnskap om kulturelle forhold” (Høgskolen i Oslo Akershus, 2017).

Under tredje emne er det ingen læringsutbytte som konkret påpeker mål rundt temaet kulturell forståelse.

6.1.2 Det gode nærvær – kulturens psykologiske betydning av Halldis Karen

Leira

Den første fagartikkelen jeg tar for meg er hentet fra boken *Det gode nærvær- kulturens psykologiske betydning* av Halldis Karen Leira. Kapittel 2 heter ”Usynlige kulturelle tråder: doxa”. Artikkelen behandler de fordommene vi har med oss og tolker vår virkelighet ut ifra. Dette kalles for *doxa*. I begrepet ligger vår subjektive virkelighet, de kulturelle sannhetene som vi tar for gitt. Artikkelen eksemplifiserer hvordan vår forutinntatte oppfatning av virkeligheten kan føre til feilslutninger i forhold til tolkninger av andre, og hvordan kulturelle betingelser påvirker selvoppfattelsen vår. Ideen om doxa er ikke ulik den vi finner i hermeneutikken som forforståelse.

Leira forteller om en jente som vandrer mye rundt i klassen, noe som i klasseromssammenheng ville tolkes som indre uro, og tas til inntekt for konsentrasjonsvansker. Senere viste det seg at denne jenta ikke var vant til stoler, og dermed heller ikke naturlig slo seg til ro på denne (Leira 2003, 46). Dette eksemplet viser hvordan vi tolker handling og oppførsel ut fra egne kulturelle briller, og dersom den kulturelle forskjellen ikke hadde kommet frem, igjen kunne ført til feil tiltak eller diagnoser. Mye av denne artikkelen handler om doxa opp mot vår tolkning av spedbarn. Men det setter fokus på en annen bit av doxa som jeg mener er svært relevant å være klar over for å kunne bli en kompetent kulturnavigatør: doxa som makt. Den som er en del av den gjeldende doxa, har makten over de som har en annen. Forfatteren forfekter at det ofte blir feil å snakke om majoriteter og minoriteter når det handler om mennesker fordi sannheten er at det er en liten minoritet som sitter med makten (Leira 2003, 67). Her snakker forfatteren om den samfunnsmessige makten som opprettholdes av hvite menn mellom 25-45 år. Likevel vil jeg mene at kulturen opprettholdes av en majoritet, der også både yngre og eldre kvinner tar del.

Denne artikkelen er interessant. Den utfordrer studentene til å tenke utenfor den gitte boksen som er sin egen kultur. Den type feiltolkninger som eksemplifiseres i denne artikkelen setter nettopp fingeren på den type kulturell kompetanse som etterlyses i barnevernet. Samtidig er denne kompetansen en svært vanskelig å tilegne seg, fordi den er så detaljspesifikk. Du vil finne store regionale forskjeller innad i et land på hvordan ting gjøres. Samtidig er det viktig å huske på, og dette er noe jeg stadig vil

vende tilbake til, så er det slik at kulturelle betingede situasjoner i seg selv ikke er nok til å komme i barnevernets søkelys, men mindre man mener at disse strider mot det som er til det beste for barnet. Men hva som er det beste for barnet, trenger man kanskje å se forbi doxa for å forstå.

6.1.3 Etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid av Marianne Skytte

Marianne Skyttes bok ”Etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid” utgjør den største delen av pensum på første studieår om etniske minoriteter. Fra denne boken er de fire første kapitlene på pensumlisten. Boken er oversatt fra dansk. De første fem kapitlene (der fire er pensum) gir en teoretisk innføring i ulike elementer som kan være nyttig å ha med seg i sosialt arbeid med etniske minoritetsfamilier. Formålet med disse kapitlene er å kartlegge hva slags kunnskap en sosialarbeider bør ha for å drive kvalifisert arbeid med minoritetsfamilier, på samfunn, kultur og individnivå. Ettersom dette er en såpass omfattende del av det studentene skal lære på dette området, og det første de møter, velger jeg å vie en del plass til denne, og behandler ett kapittel av gangen. Kapitlene som er valgt ut som pensum for studentene ved HiOA tar for seg kultur og identitet som etnisk minoritet, men også en omfattende analyse av hvordan diskriminering oppstår og opprettholdes.

Første kapittel tar for seg teori slik som kulturanalyser og individualistisk vs. kollektivistisk familiesyn. Allerede i første setning i første kapittel problematiserer hun bruken av begrepet ”etniske minoriteter”. Hun starter kapittelet slik:

I boken bruker jeg begrepet ”etnisk minoritet” til tross for at dette er et noe problematisk begrep. Problematisk fordi det legger opp til en essensialistisk kulturforståelse, hvor kulturer forstås som avgrensede lukkede universer med et sett av verdier og tradisjoner som videreføres fra generasjon til generasjon (Skytte 2008, 31).

Dette er en viktig avklaring. Likevel er man nødt til å lande på enkelte begreper dersom man skal være i stand til å si noe som helst om etnisitet og kultur. Språk favner ikke alle nyanser av virkeligheten, og at studentene tidlig får dette som grunnlag tror jeg er veldig viktig. Hun følger opp denne problematiseringen ved å presentere ulike kulturmodeller og de begrensningene slike modeller har. Det kan virke som om formålet med kapittelet er vel så mye å vise hvor vanskelig det er å si noe konkret om kultur, som å prøve å definere det. Dette kan hjelpe elevene til å stille

spørsmålstegn rundt de dogmatiske holdningene til kultur vi ofte ser i mediebildet. Ved hjelp av tre kulturforklaringsmodeller utarbeidet av Peter Berliner – håper Skytte at leseren skal i større grad klare å se handlinger og adferd ut fra den enkelte families ståsted, heller enn gjennom sosialarbeiderens egne kulturelle briller. Et slikt relativistisk ståsted vil være avgjørende for å kunne få til et godt samarbeid.

Videre presenterer Skytte modeller og forklaringer på individualistisk og kollektivistisk familieforståelse. Den individualistiske familiemodellen fokuserer på å gjøre barna til selvstendige individer, mens i den kollektivistiske er det familiens ve og vel som er det viktigste, og individene i familien er med på å realisere dens felles visjoner. Dette er en tematikk som ofte dukker opp når man skal snakke om familiekultur. Det grepet Skytte gjør her i denne fremstillingen, som jeg både synes er viktig og riktig, er at hun definerer disse måtene å se familie på uavhengig av hvilke kulturer som praktiserer den. Hun snakker om fenomenene utenfor nasjonalitet og etnisitet, altså som ren teori. Dette vil hjelpe studentene i større grad og selv måtte avgjøre hva slags holdninger som preger den enkelte familie, heller enn å tenke at: ”nå skal jeg inn i en kurdisk familie, her tenker de kollektivistisk.” Selv når forfatteren presenterer et konkret eksempel fra virkeligheten (Skytte 2008, 42), unnlater hun å nevne personens etnisitet eller nasjonalitet, noe jeg synes er svært uvant og veldig bra. Det er også interessant at hun trekker frem et sitat av den tyrkiske psykologen Kagitcibasi som kritiserer den individualistiske familiemodellen for å vektlegge autonomi for mye i et samfunn som kjennetegnes av gjensidig avhengighet (Skytte 2008, 45). Dette minner studentene på at det finnes også akademisk kritikk av det vi oppfatter som norm, og kan hjelpe dem å stille spørsmålstegn ved vedtatte ”sannheter” i majoritetsbefolkningen. Det å klare å se seg selv og sin egen kultur utenfra er veldig viktig for å kunne forstå mennesker fra andre kulturers møte med den, derfor blir slike sitater viktige for å nyansere.

Til tross for at Skytte ikke vektlegger bestemte nasjonaliteter eller kulturer når hun presenterer de teoriene hun mener er viktig tar hun likevel for seg *eksilets* viktighet for familiekulturen. Det er altså kulturens møte med eksiltilværelsen som skaper, og ofte også forsterker, den kulturen minoritetene har med seg. Dette viser studentene både hvor dynamisk kultur er, men også at det er kultur som skapes i møte med storsamfunnet. Hun drøfter også hvordan ulike årsaker til eksiltilværelsen vil påvirke

familien. Skytte tar utgangspunkt i dansk statistikk som viser at etniske minoriteter er høyt representert i saker som omhandler fysisk mishandling av barn og familievold. Skytte skiller mellom den fysiske avstraffelsen som en ren adferdskorrigerer og den som i større grad også henger sammen med psykiske overgrep. Hun forklarer også hvordan den kollektive familiestrukturen kan være en faktor som i opprinnelseslandet legger en demper på traumene ved å være utsatt for slik fysisk vold, men at denne demperen også forsvinner når familien flytter vekk fra storfamilien. Det er en hårfin balanse å skulle forklare ulike årsaker til og argumenter for fysisk avstraffelse, ettersom det alltid er fare for å fremstå som om man forsøker å legitimere et problem når man forsøker å forstå det. Skytte avverger dette ved å legge frem lovgivningen først, slik at det ikke etterlates noe tvil om hva som er akseptabelt og ikke.

Skyttes første kapittel har en tydelig bevisst holdning til hvor vanskelig det er å snakke generelt om kultur og etnisitet. Hun er veldig nøye på å gjennomgående problematisere dette. Hun gjentar for eksempel ofte at

(...) tendensen til å lage stereotyper er et fremherskende problem ved sosialt arbeid med minoritetsfamilier. Alt for ofte arbeides det ut fra stereotype forestillinger om hvordan for eksempel tyrkiske familier er. Vi unnlater ofte å sette oss inn i den enkelte families kultur og historie (Skytte 2008, 56)".

Hun presenterer "kulturdiagrammet" (Skytte 2008, 62) som gjennom sine 11 punkter hun mener det er viktig å være bevisst på når man skal møte mennesker med etnisk minoritetsbakgrunn. Punktene spenner fra hvor lenge man har vært i landet til deres oppfatning av helse og religion. Under utdypningen av punktene, er det likevel ikke mye Skytte tillegger. Grunnen til dette er at det er svært vanskelig å si noe om hvert punkt, fordi det er så situasjonsbasert og forskjellig i hver enkelt familie. Diagrammet gir sosialarbeideren en ramme for arbeidet, men det blir i stor grad opp til arbeideren å fylle rammen med innhold.

Å ikke bygge opp under stereotyper er et svært viktig aspekt og bør være et mål for pensum i seg selv. At Skytte gjør dette tydelig allerede i første kapittel i boken, og følger det opp videre, gir studentene verktøy når de skal lese tekster videre. Skytte vier også siste del av kapittelet sitt til å poengtere nettopp at hun ønsker at studentene skal ha dette i bakhodet når de leser hennes bok videre, at man skal være veldig

forsiktig med å generalisere, en feil som dessverre begås ofte når man skal snakke om kultur.

Formålet med det andre kapittelet i boken er å gjøre rede for diskriminering og marginalisering av etniske minoriteter gjennom å legge frem teorier om diskriminering og stemplingsprosessen som følger med (Skytte 2008, 27).

Innledningsvis i kapittelet fratar hun etniske minoriteter mye av ansvaret for den situasjonen de har havnet i (presentert gjennom statistikken tidligere), og mener at den er et resultat av maktstrukturer mellom minoritet og majoritetssamfunnet. Artikkelen presenterer marginalisering og diskriminering i et historisk lys med Danmark som utgangspunkt. Det er grunn til å tro at mange av de samme prosessene gjelder for diskriminering i Norge ettersom de som samfunn er forholdsvis like. Skytte går deretter over til å forklare hvordan vi kan forstå utviklingen av etnisk diskriminering (Skytte 2008, 73), der menneskets behov for kategorisering blir diskutert. Hun skriver: ”Teorier om sosial identitet gir oss en forståelse av hvordan blant annet etnisk diskriminering kan oppstå. De gir oss innsikt i hvordan grunnlaget for diskriminering ligger dypt i hvert enkelt individs individuelle utvikling” (Skytte 2008, 74).

Etnosentrisme ligger altså latent som en del av oss. Vi er altså alle i stand til å diskriminere, og det er kun kunnskap om de mekanismene som utløser dette som kan gjøre oss i stand til å innta en relativistisk holdning i møte med mennesker fra andre kulturer. Skytte refererer til Gaasholt og Tøgeby som skriver

(...) det ser ut til å være sentralt at utdanning øker individets evne til å mestre livet sitt og til å ikke la seg skremme av den økende kompleksiteten i samfunnet. Utdanning øker individets intellektuelle forsvar ovenfor budskap som vekker uro, og utdanning reduserer individets følelsesmessige opplevelse av maktesløshet og fremmedgjøring” (Skytte 2008, 76).

Avslutningsvis drøfter Skytte hva diskriminering betyr for den som diskrimineres. Hun snakker om stigmatisering eller stempeling som hun bruker som begrep. Det er svært interessant at man tør å ta såpass kraftig tak i diskriminering som begrep når man snakker om møte med etniske minoriteter. Å gjøre en historisk analyse av diskriminering er interessant fordi det ikke åpner for diskusjon rundt om det forekommer diskriminering – man går ut ifra at det gjør det. Det interessante med denne artikkelen er at den snur søkelyset mot leseren og bevisstgjør leseren på sine egne fordommer og tanker rundt hvorfor de oppstår. Dette er en uvant tilnærming til å

undervise om minoriteter, nemlig ansvarliggjøre majoriteten som den ansvarlige for den systematiske diskrimineringen som foregår. Artikkelen vil nok også virke provoserende på noen og kan lede til gode fruktbare diskusjoner i studentmiljøet. I arbeidet som barnevernspedagog vil man ofte stå i situasjoner der man vil bli tvunget til å se seg selv utenfra. Man skal tørre å stille seg spørsmålet: ”hvorfør faller vi ned på denne avgjørelsen?”, selv om svarene man kommer frem til er ubehagelige. Det å innrømme sine egne fordommer, og det å innse at man som en del av en majoritet er med på å opprettholde fordommer mot minoriteter er en sannhet man må tørre å stå i og å diskutere. Skytte bekrefter mye av det jeg skriver innledningsvis, nemlig at vi alle er farget av medienes negative fremstilling av ulike minoriteter, og at vi kommer fra en historie der vi har blitt lært opp til at hvitt er bedre enn svart og ”vi ”er bedre enn ”dem” (Skytte 2008, 85).

I tredje kapittel drøfter hun de spesielle vilkårene som migrasjonen og minoritetstilværelsen innebærer for identitetsutviklingen hos det enkelte individet” (Skytte 2008, 89). Hun starter med å gjøre rede for Benedicte Madsens ti kriterier for identitet. Videre advarer hun mot å henfalle til stereotyper. Det er slett ikke slik at alle barn som tilhører en etnisk minoritet kommer i en identitetskrise, eller synes dette er problematisk. Kapitlet legger frem omfattende teorier rundt hvordan man skape seg en identitet i Danmark som etnisk minoritet. Men til tross for at Skyttes bok på mange måter er svært relativistisk, fremstår den ikke naiv. Den bekrefter at det å tilhøre en minoritet kan by på utfordringer og at det å skape seg en identitet kan være en vanskeligere prosess enn hos andre. Et annet viktig poeng i dette kapitlet er språklig identitet. Skytte problematiserer språkutvikling hos etniske minoritetsbarn, og bruker ulike caser til å belyse hvordan omsorgssvikt i form av understimulering ikke lett avdekkes hos disse barna da man forventer annet av deres språk en av barn som har dansk som morsmål.

I det fjerde kapitlet som er pensum i denne boken går hun i gjennom teorier om integrasjon og kriser i eksil. Formålet med kapitlet er å gjøre rede for de tap man lider og den belastningen det er å leve i eksil. Skytte skiller på det å være flyktning og det å være innvandrere i forhold til for eksempel frivillighet, men mener likevel at frivillighet kan være relativt, og at det likevel er mange av de samme sorgprosessene som settes i gang som følge av tap av sosialt nettverk etc. Hun beskriver ulike faser av

migrasjonsprosessen og hvordan disse kan føre til ulike endring av handlingsmønstre hos familier som igjen kan føre til kriser. Familiene vil i disse krisene utvikle ulike strategier for å integreres, som igjen vil påvirke deres møte med majoriteten. Kapittelet gir videre en god og detaljert innføring i hvordan man kan hjelpe slike familier i krise gjennom en vanskelig periode.

Alt i alt tenker jeg at Skyttes bok er et svært viktig bidrag til å gjøre studentene til kompetente kulturnavigatører. Den gir svært bred kunnskap om kulturforståelse, stigmatisering og identitetsforståelse, uten å gå i den klassiske fellen å bruke enkeltkulturer eller nasjonaliteter som utgangspunkt. De gangene hun nevner nasjonalitet i forbindelse med ulike ”caser” er det for å illustrere poenger rundt minoritetstilværelsen (slik som språkproblemer) ikke rundt den bestemte kulturen i seg selv. Ettersom de to første kapitlene er så nøye på å ikke generalisere, og på å gjøre leseren bevisst på hvordan stereotyper dannes, veier det heller ikke så tungt de gangene hun bruker barns nasjonalitet eller bakgrunn for eksempelets skyld. Man legger derfor mer merke til ”sak” heller enn nasjonalitet. Det kunne vært interessant å supplert disse artiklene med artikler som i enda større grad gjør studentene bevisst den systematiske opprettholdelsen av ”oss” og ”dem” tankegangen. Der Skytte presenterer teorien, vil teoretikere som Edvard Said presentere hvordan dette har fungert i praksis. Skytte tør å si at man som dansker (og jeg tør å påstå at det samme gjelder for nordmenn) ofte tenker at man bor i et av de beste land og at vi derfor har fått til og er flinkere enn ”dem” (Skytte 2008, 85). Å være bevisst hva denne selvfølelsen gjør med vårt møte med minoriteter vil være avgjørende for å klare å se seg selv og sin profesjon utenfra.

6.1.4 Når verden banker på: fra det globale til det lokale av Elise Kipperberg

«Når verden banker på: fra det globale til det lokale» er en vitenskapelig publikasjon skrevet av Elise Kipperberg i 2015. Hensikten med publikasjonen er å belyse hvordan den sosialfaglige profesjonsutøvelsen blir utfordret av den økende globaliseringen. Kipperberg spør seg om man fokuserer for mye på kultur og etnisitet og for lite på diskriminering som gjør at folk ikke finner sin plass, og hvordan man kan ta med seg kunnskap om menneskerettigheter inn i det viktige mandatet man har som sosialarbeider i møtet med marginaliserte barn og voksne.

Publikasjonen gjør rede for hvordan innvandringspolitikken i Norge har endret seg de siste årene, og hvilken betydning det har hatt for synet på «de andre». Vi har i Norge skiftet strategier fra assimilering til multikulturalisme. Fra å tenke at innvandrere skulle tilegne «den norske kulturen» og legge til side sin egen i 50-årene, til å sette fokus på betydningen av å bevare «hjemlandets kultur» på 1970-tallet (Kipperberg 2015, 29). Kipperberg referer mye til Marianne Skytte, og disse artiklene utfyller hverandre på flere punkter.

Kipperberg vier en del plass til å problematisere kulturbegrepet og vanskeligheten i å komme frem til en definisjon som ikke er forenklet og statisk. Hun presenterer ulike definisjoner som alle har det felles at kultur er dynamisk og kan ikke forstås uten av kontekst og uten samspill med andre. På samme måte problematiserer hun kategorien etnisitet, fordi den forenkler virkeligheten og skaper stereotyper. Begrepet brukes ofte om det fremmede, og bidrar dermed til å holde mennesker nede. Hun refererer til Grethe Brochmann som sier at merkelapper som etnisitet er med å på å gi grobunn for stereotyper. Dette vil skje hvis en ikke makter å se enkeltindividet men heller benytter seg av oppfatninger om hele grupper (Kipperberg 2015, 37).

I avsnittet ”Rasisme, toleranse og den norske selvgodheten” konfronterer Kipperberg det norske samfunnet for å være selvforherligende, og

(...) selv om verdier som likhet og likeverd er blant Norges grunnverdier, og Norge ikke oppfattes å være et klassesdelt samfunn, åpner likevel strukturer og politikk for utenforskap og diskriminering av innvandrergupper (Kipperberg 2015, 41).

I avsnittene konfronterer hun det norske med de sidene av vårt samfunn som ikke har fungert så godt, og avslutter med å påpeke den økte fremmedfrykten etter 22. juli 2011, særlig i form av stigmatisering av muslimer. Hun mener også at for mye fokus på ulikheter og kultur er en ny form for rasisme. Som kjent fra Edvard Said, er den med på å forsterke den tradisjonelle ”oss” og ”dem” tankegangen, som igjen fører til systematisk diskriminering.

Kapittelet stiller en rekke interessante spørsmål og reiser en hel del relevante problemstillinger. For en student vil en del viktige poenger drukne i mengde

informasjon, og for at dette ikke skal gå tapt er det viktig at disse spørsmålene følges opp i undervisningen. Et eksempel på dette er bruken av tolk som Kipperberg nevner så vidt. Når man unnlater å bruke tolk hindrer man barnet eller familien i å opptre som kompetente og likeverdige samtalepartnere (Kipperberg 2015, 36). Dette er et svært viktig poeng, og en problemstilling alle som skal jobbe med innvandrere uten vil kunne komme opp i.

Et fellestrekk for både Kipperberg og Skytte er at de mener det er vanskelig å snakke om etnisitet som enkeltkategori. Dette mener de blir en forenkling av virkeligheten fordi mennesker også er resultater av andre kategorier som klasse, kjønn, økonomi og seksualitet. Som sosialarbeidere forvalter vi et mandat fra samfunnet, og det er i større grad vår jobb å motarbeide de kreftene som generaliserer og lager stereotypier. Det er farligere at en barnevernsarbeider har et forenklet syn på kultur enn at en som går med posten har det. Dette henger sammen med makt, både den makt man har som representanter for en majoritet, men også den formelle makten barnevernet har til å gripe inn i familiesfæren.

6.1.5 Oppsummering av første studieår

Felles for pensum første studieår er at det problematiserer kulturbegrepet. Dette tenker jeg er svært nyttig for studenter som utenfor en akademisk sammenheng vil høre at det ukritisk refereres til begrepet kultur, uten at man egentlig definerer hva som ligger i begrepet. Dermed blir begrepet slik det brukes i det offentlige rom ofte statisk, der man snakker om at innvandreres ”kultur” ikke er forenelig med norsk ”kultur” for eksempel. De gangene offentlige myndighetspersoner eller andre stopper opp å prøver å definere begrepet, slik som da Hadia Tajik ble bedt om å definere norsk kultur, som nevnt i innledningen, oppdager man ikke bare hvor vanskelig det er å definere hva det innebærer, men man skjønner også hvor subjektiv oppfatningen er. Å både problematisere begrepet *kultur* men også *etnisitet* vil gjøre studentene mer rustet til å møte de forenklingene av begrepene som man ser i det offentlige rom.

Dersom man går ut i fra at studentene ikke har mye formell utdanning før det begynner på studiet, kan dette være deres første møte med kulturteori. Kulturbegrepet

er som sagt velbrukt, og nettopp derfor er det interessant at HiOA velger pensum som i større grad problematiserer begrepet enn å forsøke forklare det.

Det som kanskje er mest interessant med pensumet dette første året, er at det gjør rede for systematisk diskriminering, både gjennom teori om hvordan diskriminering oppstår og opprettholdes men også gjennom konkrete undersøkelser som er gjort som viser at fremmedfrykten har økt i volum og omfang i Norge de siste årene (Kipperberg 2015, 43). Man går derfor ikke inn på noen diskusjon på om diskriminering forekommer, det mener man at det gjør. Pensumet bekrefter også en del av kritikken mot barnevernet som er utgangspunktet for min oppgave. I sin artikkel trekker Kipperberg frem de 203 punktene Norge mottok av FN i 2014 med forhold som bør forbedres for at Norge skal leve opp til sin forpliktelse til menneskerettighetene. Nettopp noe av det Norge blir kritisert for er antallet barn i fosterhjem, behandlingen av rom-folk, fremmedfrykt og rasisme blant norske politikere. Men i stedet for å tenke at kulturkompetanse handler om kunnskap om den enkelte kultur, beveger pensum seg over til den helt andre delen av skalaen og sier at det er vanskelig å si noe om kultur i det hele tatt, det man kan si noe om er konkrete situasjoner, slik som hvordan migrasjon påvirker familieforhold, eller hvordan man bygger identitet som minoritet. Det er en fin balansegang å skulle kunne utfordre sine fordommer i møte med familier, og samtidig ha med seg kunnskap om de prosessene minoriteter går igjennom.

6.2 Andre studieår på HiOA

HiOA har valgt ut fire kapitler fra boka ”Krysskulturelle barn og unge: Om tilhørighet, anerkjennelse, dilemmaer og ressurser” av Lill Salole. Kapitlene som er valgt handler hovedsakelig om myndiggjøring og identitetsarbeid med krysskulturelle barn. Ettersom disse kapitlene er de eneste på pensum rundt dette tema andre studieår, gjør jeg ikke her en helhetsvurdering av andre året til slutt. Andre studieår består av emnene; ”Utsatte barn og unge i ulike institusjoner” og ”Arbeid i barneverntjenesten”.

6.2.1 Læringsutbytte

I programplanen til andre studieår er det ingen mål om læringsutbytte som *konkret* påpeker mål rundt temaet kulturell forståelse.

6.2.2 Krysskulturelle barn og unge: Om tilhørighet, anerkjennelse, dilemmaer og ressurser av Lill Salole

På HiOA sitt pensum finner man fire kapitler fra ”Krysskulturelle barn og unge: Om tilhørighet, anerkjennelse, dilemmaer og ressurser” av Lill Salole. Disse kapitlene handler hovedsakelig om hvordan voksne bør møte krysskulturelle barn. Begrepet, krysskulturelle barn, blir definert slik ”*barn som har levd eller lever med regelmessig påvirkning fra to eller flere kulturer i en betydelig del av barndommen*” (Salole 2013, 29). Teksten sier at tilnærmingen til ressursbygging hos krysskulturelle barn handler om å støtte dem i å være seg selv. De voksne må legge til rette for myndiggjøring av barna og sørge for at de ta del i sitt eget liv ved at de selv aktivt definerer sin identitet. De voksne må videre legge til rette for at barna får utforske og bli kjent med sitt eget men også andres krysskulturelle bakgrunn og erfaring. Dette kan gjøres ved ulike aktiviteter som Salole presenterer for leseren i slutten av disse kapitlene.

Denne teksten kan bidra positivt til å gjøre studenten bevisst sin rolle som en voksen person som skal opptre kompetent og ivaretakende ovenfor barn med ulik bakgrunn og oppvekst. Teksten omhandler krysskulturelle barn, som Salole påpeker også kan være etnisk norske barn som har hatt et lengre utenlands opphold. De vil også, ifølge Salole, kunne møte dilemmaer og utfordringer i sin oppvekst på lik linje med for eksempel barn som har foreldre som har innvandret. Det er fint at begrepet krysskulturelle barn blir noe mer universelt og kan gjelde for alle barn som har levd eller lever med regelmessig påvirkning fra to eller flere kulturer. Definisjonen er da ikke bundet av å være en etnisk minoritet. Hvis man legger til grunn en bred definisjon av begrepet kultur, som nevnt tidligere i teorikapitlet, kan man argumentere for at ethvert barn har en krysskulturell oppvekst. Det vil si at denne tilnærmingen til begrepet krysskulturalitet kan gjelde alle barn, da alle vokser opp med sin unike familiekultur. Det blir den voksnes oppgave å bli kjent med den og legge til rette for at barnet får en positiv anerkjennende holdning til sin kultur og sine iboende ressurser. Likevel er det viktig at jo større distanse det er mellom hjemmemiljø og majoritetssamfunnet, desto viktigere å finne ut hvem man selv er og hvilke styrker den krysskulturelle kompetansen gir i ens eget liv.

Salole sin definisjon på kultur er ikke en del av pensumet som er valgt av HiOA. Det betyr at studenten må selv ilegge begrepet en definisjon, noe som kan være problematisk. Samtidig har studentene lagt et grunnlag gjennom pensum på førsteåret, der kulturbegrepet delvis defineres og i høyeste grad problematiseres. Dersom studentene klarer å hente frem denne dynamiske, brede forståelsen av kultur, vil de være godt rustet til å ta den i bruk i møte med disse kapitlene.

Barna studentene kommer til å møte i sitt virke er muligens ikke bevisst sine ressurser, og da er det opptil de voksne å bidra med å gjøre det kjent for dem. Salole sin tekst gir mange forslag til aktiviteter og spørsmål voksne kan stille krysskulturelle barn for å gjøre de bevisst blant annet deres oppveksterfaringer. Dette vil gjøre barna til rustet til å møte omverden på en forsterket måte. Salole viser til en samling av øvelser som er nyttig for å sette i gang prosesser hos krysskulturelle barn men også barn uten krysskulturell erfaring (Salole 2013, 259). Øvelser tar utgangspunkt i ulike temaer som vil variere fra hver enkelt familie. Disse øvelsene er noe som man kan eksempelvis bruke på skolen eller et barnhjem. Noen av temaene som er presentert er verdiutforskning, tidsrytme og verdenssyn og øvelser for emosjonsgjenkjennelse og –regulering og utforming av egen ”krysskulturell CV”. Målet er hele veien å gjøre barnet selv oppmerksom på sin identitet, men samtidig vil det øke kompetansen på andre deltakere som er med på øvelsene. Øvelsene er ment for grupper men også enkeltindivider. Dette er noe håndfast som studenten på HiOA kan ha med seg i sin praksis. Øvelsene vil kunne bidra til å bringe fram forskjellige meninger mellom barna og de voksne som deltar. Dette vil være trening i økt toleranse for forskjellige perspektiver hos hverandre. Det at Salole understreker at disse øvelsene er ment for alle barn, utfordrer barnevernsstudentene til å tenke universelt og ikke behandle krysskulturelle barn annerledes på bakgrunn av deres antatte identitet. Studentene blir bevisstgjort at alle har en form for forforståelse og at det er behov for gjensidig bevisstgjøring for å skape en bedre forståelse av den andre personen, noe som er i tråd med hermeneutisk forståelse. Det at studentene får konkrete eksempler i denne boka er veldig positivt. Det er ofte en utfordring for studenter å implementere teori man lærer på utdanningene inn i praksis. Det å ha noe håndfast som kan brukes i jobbsammenheng bidrar til at gapet mellom teori og praksis blir mindre for studenten.

Det er allikevel viktig at en unngår å generalisere alle krysskulturelle barn og ha en

forhåndsbestemt ide om at alle krysskulturelle barn må dele sine erfaringer om oppvekst og ovenfor andre barn. Å dele erfaringer med hverandre er noe som ofte gjøres på grunnskoler for å bidra til at alle barna blir bevisstgjort hverandres krysskulturalitet. Salole påpeker at ikke alle krysskulturelle barn vil være opptatt av å belyse deres krysskulturalitet utad, men at den voksne må undersøke hvilke tanker barnet har om det i første omgang. Salole legger opp til at den voksne ikke skal generalisere barna på bakgrunn av deres bakgrunn og erfaringer. Dette er i tråd med Marianne Skyttes tekst det første året, der leseren advares mot å gå ut ifra at det å være krysskulturell er et problem i seg selv. Den voksne må være opptatt å av å se det enkelte barnet og undersøke med barnet om barnets interesser og behov. Dette bidrar til færre generaliserer ovenfor barna noe som er viktig for fremtidige barnevernsarbeidere.

”Myndiggjøring” eller ”empowerment” er andre viktige begreper i arbeid med krysskulturelle barn. Det at mennesker kan handle på egne premisser og få økt kontroll på beslutninger og handlinger som omhandler en selv, istedenfor å forholde seg til undertrykkende og forhåndsbestemte kategorier vil bidra til at de kan få de verktøyene de trenger for å mestre sitt liv på en god måte. Dette er viktig kunnskap som studentene må ha med seg i møte med barna. Salole nevner at myndiggjøring kommer når barna anerkjenner at mange av dilemmaene de kommer til å havne i *”handler om andres behov for kategorisering og innprogrammerte fordommer.”* (Salole 2013, 233). Disse innprogrammerte fordommene handler om erfaring mennesker har med seg før de møter ulike minoriteter, som jeg har argumentert for tidligere ofte skapes i media. Her tenker jeg at pensum fra første år har lagt et godt grunnlag for å bevisstgjøre studentene på egne fordommer. For å kunne myndiggjøre krysskulturelle barn i møtet med den majoriteten som barnevernspedagoger representerer, er man jo nødt til å klare å se seg selv utenfra.

For å illustrere Saloles poeng vil jeg trekke frem en artikkel som kan bidra til negative fordommer. NRK reportasjen *”Gjenger i Oslo: Ungdom har pistoler og barn selger hasj”*. (NRK 2017) av journalisten Anders Magnus ble svært omdiskutert da han meldte om *”svenske tilstander”* i Oslo-øst. Begrepet *”svenske tilstander”* henspiller til områder i svenske forsteder der man har hatt store utfordringer med integreringen, og dette igjen har ført til høy kriminalitet. Denne reportasjen beskriver deler av Oslo som

lovløst, der det bedrives svært alvorlige kriminelle handlinger av svært mange ungdommene som bor i disse områdene. Det er et faktum at det bor mange barn med etnisk minoritetsbakgrunn i disse bydelene og for disse kan denne reportasjen oppleves som vond og feilaktig. Det kan skape en opplevelse av å være annerledes og forsterke tanken om at man ekskluderes fra majoritetssamfunnet. Ekskludering er en risikofaktor som ofte nevnes i forbindelse med radikaliserings av ungdommer. ”Den nasjonale veilederen for forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme” nevner fellesnevnerne for de som radikaliseres:

Felles for mange personer som søker seg til ekstremistiske miljøer er opplevelse av utenforskap; å ikke passe inn eller følelsen av å mislykkes på skolen, blant klassekamerater, i arbeidslivet, i lokalmiljøet eller i samfunnet. (Regjeringen 2017)

Salole sitt fokus på myndiggjøring av disse barna som blir stigmatisert i denne og andre typer artikler, og å hjelpe dem til å innse de ressursene de innehar i lys av å være flerkulturelle er dermed veldig viktig. Ikke minst er dette viktig for å hindre at man inntar en offerrolle i samfunnet, noe som sjeldent er fruktbart. Utfordringen ligger også i å hjelpe studentene selv i å se på hvilke områder det å være krysskulturell er en ressurs, da studentene også lever med det samme mediebildet som de krysskulturelle barna.

Salole er opptatt av at voksne skal bidra til at de krysskulturelle barna skal få rom til å reflektere over deres språklige, kulturelle, sosiale eller religiøse bakgrunn. Dette kan bidra til en mer nyansert forståelse av verden og løsninger på dens utfordringer. (Salole 2013, 234). Enhver student som i praksis møter et barn har som oppgave å forstå barnet på barnets egne premisser og fokusere på dets iboende potensiale. Denne forståelsen antyder at alle barn er unike med sine unike bakgrunn og oppvekst. De voksne må tilstrebe for å få et innblikk i deres liv. Dette er et eksempel på kultursensitiv tilnærming.

Det å ha en bred definisjon av begrepet kultur bidrar til å utvide horisonten til studentene ovenfor barna de møter. Det vil kunne skape en mindre generaliserende praksis da barnvernspedagogen vil til enhver tid anerkjenne at alle mennesker vedkommende møter har sin unike kultur som må forstås og tolkes. Dette kommer frem i teksten ved at Salole skriver at barna må forstås og tolkes ut fra deres egen

sammenheng, og ikke på bakgrunn av noen andres. Barna er aktive forvaltere av sine egen virkelighet, og det er opptil oss voksne å legge til rette for at de får dette til, samt ha rom til å ta innover deres virkelighet. Forfatter understreker med dette at barna ikke er passive ofre for kultur og struktur. (Salole 2013, 265). Det er en viktig tilnærming for en barnevernspedagog. Alle barn er subjekter med deres egne opplevelse av virkeligheten og deres liv. I barnevernets møte med barnet er det viktig å være nysgjerrig på dette området og ikke konkludere noe på forhånd.

Salole er også opptatt av å formidle til leseren av denne boka at rammene for normalitet, identitet og kulturell tilhørighet er for trange.

De utfordrer dermed vår tradisjonelle forståelse av ”oss” og ”dem”, og bryter med forhåndsbestemte kategorier. Et av de viktigste budskapene å trekke ut dette stoffet er at man ikke kan se på mennesker hvor de har sine røtter. Anvendelse av denne kunnskapen krever respekt og nysgjerrig interesse fra den enkelte til den enkelte. Kultur og etnisk opprinnelse vil bestandig være overforenklinger, og aldri hele forklaringen (Salole 2013, 266).

Dette er et meget viktig budskap som er trekker fram essensen av det som er utfordrende når vi snakker om dette temaet. Vår tradisjonelle forståelse er for snever og trenger å utvides. Kulturbegrepet trengs å utvides og dermed vil flerkulturell teori og arbeid omfavne alle mennesker som du møter.

Salole stiller også noen interessante spørsmål rundt ulike begreper og retorikk. Det man sitter igjen med er at forfatteren ønsker at leser skal ha en forståelse av at man må muligens se bort fra kultur, etnisitet og religion i møte med barna og heller se de underliggende faktorene som for eksempel verdier, verdenssyn, kommunikasjon, maktstrukturer, fordommer og ekskludering. Man skal se bort fra misvisende benevelser som ”den kristne og den muslimske verden”. Videre mener forfatteren begrepene ”å vokse opp mellom kulturer” eller med ”ett ben i hver kultur” er problematiske og noe som bør forkastes. ”Man vokser opp i eller med kulturer, og med begge ben i alle kulturer man er del av.” (Salole 2013, 267). Med disse betraktningene gir forfatter leseren en forståelse av at man ikke må se etter forenklete forklaringer på ulike fenomener. Forfatteren oppfordrer etter min mening leseren til et kritisk blikk på hvordan vi benytter oss av begreper. Dette kan sammenlignes med bekymringer som postkoloniale teoretikere som Edward Said og orientalismen har satt fokus på. Litterære og saktekster kan bidra til å skape en ”oss” og ”dem”

tankegang når vi snakker om fenomener man har avstand til, som for eksempel kulturer. Dette er noe studentene på HiOA må være bevisst på i møte barna de skal jobbe for. Saloles kapittel bidrar til dette.

6.3 Tredje studieår på HiOA

Tredje studieår på bachelor utdanningen består av to emner; ”Yrkespraksis i barnevernspedagogens yrkesfelt” og ”Beslutninger i barnevernet og fordypningsverksted”. HiOA gir studentene mulighet til å ha praksis i utlandet. Det inngår i internasjonaliseringen ved HiOA som handler om å legge til rette for at kandidater kan ta deler av studiet i utlandet. Det vil gi kunne studentene personlige og faglige utfordringer og muligens bedre innsikt i andre kulturer. Det er, som nevnt tidligere, ikke inkludert pensum fra fordypningsverksted fra det valgfrie emnet ”Barnevern i et minoritetsperspektiv”. Jeg har valgt ut fire fagartikler som er en del av pensumet som vil bli en subjekt for min analyse.

6.3.1 Læringsutbytte

I programplanen til tredje studieår står det at studentene skal ha ”kunnskap om hvordan egne livserfaringer og verdier kan utfordres i møte med andres perspektiver, posisjoner og kulturelle bakgrunn” og kunne ”reflektere over praksisstedets arbeidsmåter og kulturelle verdier og normer (Høgskolen i Oslo Akershus, 2017).

6.3.2 Integrering og etniske minoriteter i et flerkulturelt skolesamfunn av Ramona Bernard

Fagartikkelen ”Integrering og etniske minoriteter i et flerkulturelt skolesamfunn” av Ramona Bernard handler om hvilke utfordringer som ligger i spenningsfeltet mellom en minoritets- og majoritetskultur. I teksten gis et eksempel på samarbeid mellom skolen og hjemmet. Artikkelen illustrerer sine poenger med en oppkonstruert fortelling om eleven Safira på 17 år og samarbeidet mellom hennes familie og skole.

17 år gamle Safira som har foreldre som er opprinnelig fra Tyrkia. Fortellingen dreier seg om Safira som sliter med skoleprestasjonene sine, og læreren hennes fanger dette opp. Etter en samtale med Safira kommer det fram at foreldrene hennes er mest

opptatt av det hun gjør hjemme, ikke det hun lærer på skolen. Hun gir eksempler på at bruker mye tid på matlaging, vaske huset og passe på tre yngre søsken. Safira er også redd for at foreldrene kan sende henne til Tyrkia for å unngå at hun blir ”for norsk”. Læreren ber Safira ha en samtale med sosiallærer som igjen avtaler med jenta å ha en felles samtale med foreldrene og jenta. Sosiallærer presenterer seg selv og informerer foreldrene om at hun har som jobb å hjelpe elever som har det vanskelig på skolen. Deretter ber hun Safira fortelle foreldrene om sin skolesituasjon. Foreldrene på sin side argumenterer for at jenter i familiens hjemland, skal lære å lage mat, stelle hus og kunne passe på søsken. Foreldrene sier også at de er redde for at Safira skal bli for ”norsk”. De vil ikke at hun skal leve som norske ungdommer.

Dette er en fiktiv historie og forfatter understreker at dette er ”en fortelling blant mange fortellinger om unge etniske minoriteters hverdag i et flerkulturelt norsk samfunn” (Bernard 2011, 166). Videre blir det også sagt at historien bygger på erfaringer fra yrkesfeltet, og at den ikke er uvanlig men samtidig skiller seg fra flertallet. Det er under ingen tvil at dette er en historie som kan forekomme i virkeligheten og at mange jenter har opplevd å være i en liknende situasjon, samtidig er det en fare for at dette kan skape et generaliserende bilde av hvordan etnisk minoritets jenter har det i hjemmet sitt. Barnevernsstudenten som leser denne teksten, som har lite erfaring med andre historier om etniske minoriteter, kan bli sittende igjen med at det er slik det er i virkeligheten for alle jenter, fordi den på tross av at det poengteres at dette er én historie, bekrefter det bildet vi har av forventninger til jenter med innvandrerbakgrunn fra deres familier.

Det blir presentert et interessant perspektiv for leseren vedrørende integrering i denne teksten: ”Integreringsprosessen til barn og unge med etnisk minoritetsbakgrunn skjer under innflytelse av flere sosiokulturelle enheter hvor kjønn, klasse, religion og regional tilhørighet har betydning (...)” (Bernard 2011, 164).

Dette perspektivet minner mye om interseksjonalitet. Det sier noe om viktigheten av å undersøke hvordan forskjellige sosiale hierarkier inngår i et samspill. I dette tilfellet er det snakk om bevissthet rundt integreringsprosessen og hva som påvirker det. Dette bidrar positivt ved å la studentene reflektere over at det ikke *bare* handler om at barnet eller familien er etniske minoriteter.

En kultursensitiv tilnærming blir presentert avslutningsvis i teksten hvor forfatter skriver følgende om møte med saker der man arbeider med etniske minoriteter:

Videre innebærer det en gjensidig vilje til å finne ut hva sakene dreier seg om, og hvilke kulturelle verdier som ligger til grunn. Det blir viktig å forstå saken og hverandres utsagn i lys av kulturelle normer, verdier og begrunnelser. Å opparbeide gjensidig forståelse for hverandres kulturelle referanse innebærer ikke nødvendigvis enighet.” (Bernard 2011, 171).

Dette er i tråd med kultursensitiv tilnærming som vil sørge for at familien og skolen møter hverandre med åpent sinn og færre forutinntatte tanker om hvordan *den andre* tenker. Ved å ha en slik tilnærming vil familien til Safira oppleve en nysgjerrighet fra skolen om hvordan de løser hjemmesituasjonen og hva de tenker er det viktigste for deres barn. Med det utgangspunktet vil det forhåpentligvis vil være enklere for å skolen, her representert av sosiallærer, å forstå hvorfor foreldrene tenker og handler slik de gjør. Det vil i det lange løp skape en bedre kommunikasjon mellom skole og hjemmet. En slik tilnærming kan overføres direkte til arbeid innenfor barnevernet. Studentene som leser denne teksten vil bli minnet om viktigheten av å ha en sensitiv tilnærming til barna og familiene de skal jobbe med i fremtiden.

Artikler med slike caser som hovedbase er likevel litt mer problematiske enn andre caser. Særlig når de bygger opp under stereotyper som allerede eksisterer. Man kan spørre seg om casen hadde mistet sin verdi dersom man hadde utelatt navn og opprinnelsesland på familien, slik som Marianne Skytte gjør i mange av sine eksempler i pensum på første studieår. Dette er ikke ment som en kritikk til Bernard som står fritt til å fremlegge sin teori slik hun ønsker, men en tanke i forhold til utvelgelse av pensum. Har det noen verdi at studentene får vite at hun er fra Tyrkia? Tematikken artikkelen tar opp er både relevant, men fremstår annerledes enn mange av de andre artiklene på pensum. Uttrykk som ”for Safira innebærer dette en mulighet til å forfølge sine personlige interesser og underforstått en frigjøring fra det minoritetsetniske kulturen som familien representerer” (Bernard 2011, 168) fremstår som unyansert. Man kan aldri frigjøre seg fra en kultur, man kan endre den og gi den egen mening. Sjansen for at det på tross av ulike ønsker for Safiras liv er mange ting i foreldrenes verdisyn som Safira også ønsker å ta vare på er stor. I tillegg forsterker denne ordbruken tanken om tyrkeres kultur som preget av tvang, og norske sosialarbeidere fremstår som frigjørere.

Som nevnt i kapittel om medias påvirkning så har enhver student som begynner på HiOA med seg sin forforståelse av hvordan samfunnet henger sammen inn i studiet. Lesing av en slik tekst forutsetter at den blir diskutert i plenum i etterkant og studentene får mulighetene til å danne seg ulike nyanser av hvordan skole- hjemssituasjoner kan være. Det hadde vært interessant å sett hvordan barnevernspedagogutdanningen på HiOA tilnærmer en slik tekst i en forelesning. En slik tekst kan etter min vurdering være problematisk for studentene som kan skape fallgruver i møte med barn i liknende situasjoner.

6.3.3 Barnevernssamtaler som integreringsverktøy av Nicole Hennum

Artikkelen ”Barnevernssamtaler som integreringsverktøy” av Nicole Hennum tar for seg et datamateriale fra 40 barnevernssaker fra to barnevernkontorer i Oslo. Alle foreldrene i disse barnevernssakene var født i utlandet (Hennum 2011, 140). Forfatter undersøker i detalj hvordan barnevernet samtaler med foreldre om barna deres og hvilke strategier og faglige argumentasjon de bruker for å endre foreldrenes måte å oppdra og forstå barnet sitt på. Forfatter ser at dette er en form for maktteknologi hvor barnevernet bruker sin makt til å integrere foreldrene til å inneha et ”norsk foreldreskap”. Artikkelen viser til flere eksempler på hvordan dette foregår i praksis. Maktbegrepet er viktig i denne artikkelen og Hennum forklarer behovet for å redusere familier til en ”sak”, der det fokuseres på det som ikke fungerer gjør at menneskelige hensyn kan måtte vike. Det samme gjelder at det økende kravet til et vitenskapelig barnevern, kan ”tilsløre maktbruk og gjøre normativitet som ligger i feltet mindre synlig” (Hennum 2011,150). Hennum problematiserer at kulturforskjeller blir tillagt for mye vekt, og at det hindrer i å se familiens reelle situasjon. Hun skriver at ”kontekstuelle forhold slik som rasisme og fattigdom blir et ikke tema i møte mellom norske barnevernsarbeidere og foreldre med en annen etnisk bakgrunn enn norsk” (Hennum 2011, 157). Dette til tross for at dersom man leser hvilke fellestrekk mange av sakene hadde (Hennum 2011, 141) vil man se at det er andre fellestrekk som kan være like viktig som kulturforskjeller, kanskje særlig fattigdomsproblematikk.

Man kan stille spørsmålstegn ved hvorfor barn fra minoritetsfamilier blir sett på som

resultater av en kultur frem til man stadfester at foreldrene ikke kommer til å ta til seg veiledningen fra barnevernet og dermed står i fare for å miste omsorgen for barnet. Først da foreligger en psykolograpport som sier at barn skal løftes ut av en kulturell kontekst og behandles som ”universelle”. Dette prinsippet vil være et viktig utgangspunkt for diskusjon på studiet. Vår lovgivning hindrer en normativ kulturrelativisme fordi vi mener at vi som stat i noen tilfeller kan sette oss over foreldres kultur og bestemme at omsorgen ikke er god nok, i tråd med gjeldene oppfatninger. Men likevel er den metodiske relativismen bare synlig så lenge foreldrene viser evne til endring mot barnevernets oppfatning av god omsorgsevne, deretter setter maktprinsippet inn. Grunnen til at det her oppstår gråsoner, er fordi at de fleste sakene der minoriteter er representert handler om hjelpetiltak i hjemmet. I sin artikkel ”How the Norwegian child welfare system approaches migrant children” skriver Marit Skivenes at på tross av at svært mange av de barna som er i kontakt med barnevernet har innvandrerbakgrunn, er det færre eller like mange som blir plassert utenfor hjemmet. Det er altså hjelpetiltak i hjemmet som i stor grad gjør at innvandrere er overrepresentert på statistikken. Dette kommer av at barnevernet arbeider med såkalte ”lavterskeltilbud” der man ønsker å sette inn tiltak så tidlig som mulig for å hindre nettopp en negativ utvikling som kan ende i omsorgsovertakelse (Skivenes 2015, 57). Disse lavterskeltilbudene mener Hennem fungerer som intergreringsverktøy, der barnevernsarbeideren veileder foreldre inn idet vi som storsamfunn mener er riktig foreldreskap. I forlengelsen av dette vil det kunne være interessant for studentene å diskutere hvorvidt de lovene vi har som beskytter barn er etnosentriske i seg selv, eller om barnevernsarbeiderens tolkning av loven som mangler kultursensitivitet.

Denne artikkelen vil hjelpe studentene å se hvordan barnevernsansatte er representanter for den gjeldende oppfatning av hva som er godt foreldreskap i Norge. Den bevisstgjør studentene på den skjeve maktbalansen mellom foreldre og barnevern, en maktbalanse det er svært viktig at studentene er bevisst, fordi den i seg selv kan være et hinder for kultursensitivitet. Artikkelen er i seg selv kun en tolkning av materiale, og en påpekning av hvordan disse samtalene fungerer. Den problematiserer likevel manglende interseksjonalitet, altså en ensidig fokus på kultur for å forhindre at samfunnet blir for pluralistisk (Hennem 2011, 140).

6.3.4 Profesjoners etiske utfordringer i et flerkulturelt samfunn av Inger Marie Lindboe

”Profesjoners etiske utfordringer i et flerkulturelt samfunn” er en fagartikkel skrevet av Inger Marie Lindboe i 2008. Artikkelen formål er å drøfte ulike etiske utfordringer man kommer over i profesjonsfeltet i møte med det flerkulturelle. Forfatter trekker fram at profesjonsutøverens verdier aktualiseres alltid i møte med barna og familiene de jobber for, men i et flerkulturelt samfunn blir dette enda tydeligere da verdiene kan være svært ulike (Lindboe 2008, 179). Forfatter viser til ulike eksempler i teksten hvor verdier og forståelse av barneoppdragelse blir forstått ulikt hos barnehagepersonale og foreldre. Teksten problematiserer hvilke verdier det er verd å holde på, og hvor man kan vise fleksibilitet. Skal en forelder kunne kreve at barnehagepersonalet ikke går i shorts, eller nekte barnet sitt svømmeopplæring?

”Spørsmålet som reiser seg i slike situasjoner er knyttet til både en rangering av verdier og en rangering av deltakerne i relasjonen: Hvem vet best?

I tråd med mange av artiklene på pensum problematiserer Lindboe begrepet ”flerkultur” og påpeker at alle møter mellom mennesker kan sies å være flerkulturelle, fordi alle tolker situasjoner ulikt ut fra sin egen bakgrunn. Hun påpeker også at barnevernsarbeiderens mandat hviler på normer som er gitt, og som det er bred enighet om. Men likevel er det definisjoner som vil kunne forstås ulikt, slik som begrepet ”barnets beste”, der hva man legger i det begrepet er påvirket av hva man har med seg i bagasjen. Det er i møte med de ulike tolkningene at våre egne verdier kommer frem, og i møte med andre tolkningsmuligheter at kultursensitivitet er et faktum. Det er likevel slik at vi ikke mener alle verdier er likeverdige, og da må man tørre å gå inn i problematikk som utfordrer det verdisynet man som profesjonsutøver representerer. Her er det likevel mange gråsoner.

Deler av denne artikkelen vil kanskje virke *for* kulturel relativistisk på mange. Den presenterer en rekke situasjoner fra barnehagehverdagen der kulturkollisjoner har forekommet, og mener at ”mange vanskelige situasjoner oppstår fordi profesjonsutøveren rett og slett har for lite kunnskap om den andres kulturelle og religiøse bakgrunn” (Lindboe 2008, 188). Hvorvidt man skal ta hensyn til at familier nekter jenter svømmeopplæring er for eksempel en pågående debatt i norsk media, og helt sikkert noe studentene har en mening om. Lindboe mener at å vise fleksibilitet er svært viktig i møte med det flerkulturelle (Lindboe 2008, 189). Hun refererer til Pål

Gulbrandsen som skriver at: ”den profesjonelle må kjenne seg selv, vite at når man kjenner følelsesmessige reaksjoner som irritasjon, angst, lede, så er det risikabelt. Det forhindrer avveiende vurderinger og øker muligheten for gale avgjørelser”. (Lindboe 2008, 191).

Selv om deler av denne artikkelen kan skape debatt (noen som jo er ønskelig) er det likevel interessant å stille spørsmålet: hvor fleksible kan vi tillate oss å være? Hvor går grensen for hva vi skal godta og ikke i kulturens navn, og er det de som sitter med mest makt som må vise mest fleksibilitet? Jeg tenker at denne artikkelen er et interessant bidrag i helheten av pensumlitteratur.

6.3.5 Majoriteten som premissleverandør i ”flerkulturelt” arbeid av Marianne Rugkåsa

Den siste artikkelen på pensum jeg skal behandle er artikkelen ”Majoriteten som premissleverandør i ”flerkulturelt” arbeid av Marianne Rugkåsa. Den egner seg godt som siste artikkel i min oppgave, for den stiller seg mange av de samme spørsmålene som jeg har vært opptatt av gjennom min analyse. Det kanskje viktigste spørsmålet hun stiller innledningsvis er: ”Er det nødvendig med spesifikke kunnskaper om en persons kultur for å forstå og møte vedkommende, eller skal alle møtes på samme måte ut fra samme faglige ståsted?” (Rugkåsa 2008, 78). Rugkåsa har undersøkt hva slags kompetanse studenter og barnevernsarbeidere selv føler de har behov for i møte med mennesker med etnisk minoritetsbakgrunn. Denne artikkelen vil nettopp på grunnlag av dette være en god indikator på om pensumet ved HiOA hjelper å gjøre studentene til kompetente kulturnavigatører. Formålet med artikkelen er å problematisere ”kulturkunnskap”, forstå hvilke maktstrukturer som ligger bak, og hva slags kunnskap som er nyttig i møte med mennesker med annen kulturell bakgrunn.

I følge Rugkåsa etterlyser studenter og barnevernsarbeidere kunnskap om bruk av tolk, ulike oppdragelsesmodeller, kvinnesyn og kjønnsroller, men sier samtidig at de synes dette arbeidet er vanskelig nettopp fordi det er så få felles referanserammer selv innen en kultur. En ting er de rammene vi ser på avstand gjennom for eksempel representasjon i media, det er noe annet når man kommer inn i en familie og skal kartlegge nettopp denne familiens struktur.

I likhet med Hennem påpeker hun viktigheten av å forstå maktstrukturene som ligger bak majoritet-minoritetsrelasjoner. Som majoritet legger man premissene for hva som er akseptabelt, og som minoritet må man godta disse premissene. Disse premissene er i stor grad tuftet på tanken om at ”vi” vet best og ”de” må godta det. Rugkåsa trekker frem Bourdieu som mener at denne maktutøvelsen kan forstås som ”symbosk vold” som ”er en betegnelse på minoriteters fortolkning av dem, og sees i sammenheng med majoriteters dominans over minoriteter (Rugkåsa 2008, 82).

Et interessant aspekt ved denne artikkelen er hvordan man fortsetter å se etniske minoriteter som ”den andre” selv etter de deltar aktivt på den offentlige arenaen. Ofte blir journalister med etnisk minoritetsbakgrunn satt til å dekke ”innvandrersaker” i media og også skulle uttale seg om saker som har med innvandring å gjøre selv i situasjoner der dette er ikke er et tema (Rugkåsa 2008, 83). I Norge har vi vært vant til å se på oss selv som like, og likhets tanken har stått sterkt. ” Norge har svake tradisjoner for å anerkjenne eksistensen av flere alternative kulturelle verdistandarder, likhet og ulikhet har derfor ofte blitt en mer implisitt diskusjon om forholdet mellom normalitet og avvik (Rugkåsa 2008, 85). Som Hennem skrev i den artikkelen jeg behandlet først i dette kapittelet, fører det til at sosialarbeidere bruker sin makt implisitt for å gjøre dette avviket så lite som mulig, ved å bruke barnevernssamtaler som integreringsverktøy.

Fra denne artikkelen, som ved flere andre i pensum tar studentene med seg hvor vanskelig det er å si noe om kultur. Artikkelen bekrefter det jeg mistenkte i innledningen min, nemlig at det å bli for opptatt av kulturell annerledeshet kan hindre oss i å se hver enkelt familie for seg. Rugkåsa påpeker at kulturell kunnskap er en fordel, men mangel på sådan trenger ikke være til hinder for det sosialfaglige arbeidet. Hun påpeker at det viktigste er hva som skjer i møtet mellom familien og sosialarbeideren, og understreker er et viktig poeng, nemlig at det faktisk går an å stille spørsmål og bli kjent med familiens kultur gjennom å tørre å stille spørsmål (Rugkåsa 2008, 86).

I forlengelsen av denne artikkelen vil kanskje studentene spørre seg: hva slags kompetanse er det da som etterlyses når man mener at barnevernsarbeidere trenger

mer kulturkunnskap? Et eksempel på svar på dette er i klassekampen 22.08.2012 der Elvis Chi Nwosu skriver:

Den profesjonelle hjelperollen skal bygge på respekt for familiens medansvar, medvirkning og verdighet. En god analyse og tiltak krever en rolleendring hos den enkelte barnevernarbeider: fra å være den som undersøker, stiller diagnosen og finner tiltak til å bli en som tør være uvitende og våger å stole på foreldrenes kunnskap om egne barns historie (Nwosu 2012).

Nwosu har rett i at man skal tørre å stille spørsmål og undre seg, men er dette nødvendigvis annerledes i etniske minoritetsfamilier enn i andre familier? Handler ikke vårt virke i bunn og grunn om å finne ut hvorfor foreldre eller barn agerer som de gjør og å sette inn tiltak deretter? Mine tanker om dette får støtte fra Rugkåsa som mener at det er viktigere å ha kunnskap om maktrelasjonene mellom majoritet og minoritet enn spesifikk kulturkunnskap. ”Å analysere etniske minoriteters livssituasjon er viktigere enn å analysere deres opprinnelseskultur” (Rugkåsa 2008, 86). Hun skriver også at fokuset på manglende spesifikk kulturkunnskap i barnevernet kan føre til at arbeidere tviler på egne vurderinger og vegrer seg for inngripen.

Mot slutten av artikkelen påpeker Rugkåsa hvordan forskning og vitenskap som brukes i sosialt arbeid stort sett alltid er utviklet i en vestlig kontekst og med et vestlig verdisyn. Dette tenker jeg er meget interessant. Det er klokt å la studentene reflektere over at også kunnskap er verdibasert. På pensumet jeg har gått igjennom her, presenteres lite forskning og teorier fra andre deler av verden. Det er såpass påfallende at når Skytte i et av sine kapitler trekker frem den tyrkiske psykologen Kagitcibasi som kritiserer den individualistiske familiemodellen, så legger man merke til det. I tillegg skal det nevnes at Edvard Said trekkes inn i flere artikler, også i Rugkåsas. Hans teorier ligger likevel tett opp til rådende teorier om makt og synet på ”den andre” i vestlig akademia.

6.3.6 Oppsummering av tredje studieår

Flere av disse fagartiklene nevner at man bør se på bredere sosiokulturelle faktorer enn kun etnisitet når man vurderer familiesituasjonen, dette er noe vi kjenner igjen fra interseksjonalitet. Likevel er hovedformålet med disse tekstene å diskutere etnisitet

heller enn andre sosiale faktorene som kan påvirke familiens livs- og levevilkår. Min opplevelse er at utfordringene knyttet til integreringen blir som regel knyttet opp til kjønn, land og religion. Sosial klasse, kjønn og seksualitet blir ofte ikke inkludert. Det er også interessant å tenke på at ulike interesseorganisasjoner eller personer som er ute etter at barnevernet skal ha mer ”kulturkompetanse” også utelater disse sosiale kategoriene i sine beskrivelser. Det er som regel snakk om at barnevernet trenger kulturkompetanse koblet opp mot et land og etnisitet. Norges første ”flerkulturelle avis” Utrop, intervjuet en linkarbeider i 2015 (Utrop. 2015) i artikkelen ”Vil ha flere kulturtolker i barnevernet”. Linkarbeideren påpeker at barnevernet ikke har gitt de ansatte flerkulturell kompetanse. ”Tenk deg selv hvis du reiste til Uganda og ble bedt om å observere en familie og forstå de kulturelle kodene. Du vil ikke hatt en sjanse” (Utrop. 2015). Linkarbeideren bruker dette argumentet for å hevde at barnevernet trenger flere kulturtolker. Nok en gang blir kulturkompetansen knyttet opp til et spesifikt land. Man ser for seg at landet og deres innbyggere er innehavere av en enkelt kultur som en kulturtolk vil kunne forstå og tolke korrekt. Dette avkreftes i Rugkåsas artikkel der samtaler med de som er ute i felten opplever nettopp mangel på felles referanserammer som et problem, det er rett og slett for stort mangfold. Dette er kanskje noe av det viktigste studentene tar med seg videre.

Ettersom flere av tekstene på 3 året inneholder spesifikke caser, krever de en annen type oppfølging enn rene teoretiske tekster. Dette for å forhindre at eksempelet blir tatt til inntekt for allerede eksisterende fordommer. Det hadde vært interessant å finne artikler som i enda større grad utfordrer stereotypene, noe jeg ikke synes disse casene gjør. Jeg kan for eksempel trekke frem at samtlige navn som brukes som eksempler i tekstene er muslimske. Dette i seg selv trenger ikke være problematisk, men er med på å bekrefte fordommer heller enn å utfordre dem.

Makt er et gjennomgående begrep i disse tekstene, og det er interessant hvordan maktbegrepet eksemplifiseres gjennom alt fra hvem som definerer hva som er vitenskap, til hvem som avgjør hvordan man skal snakke med og behandle barna sine. Selv om vi liker å tenke at vi beveger oss mer og mer vekk fra assimileringstanken og mer mot et flerkulturelt samfunn, viser Henums artikkel at så lenge barnevernet bruker sin maktposisjon til å integrere foreldre gjennom barna, legger vi ikke til rette for flerkultur slik som målet kanskje er.

7.0 Helhetsvurdering av pensum

Jeg startet denne oppgaven med å stille meg spørsmålet ”På hvilken måte bidrar pensum ved Høgskolen i Oslo og Akershus til å gjøre studentene til kompetente kulturnavigatører?”. Det har vært svært interessant å lese meg opp på dette, og jeg kan også konstatere at det har skjedd en hel del på dette feltet bare siden jeg tok min bachelorgrad i 2005. Det virker som om man går mer og mer bort fra å definere kultur ut fra religion eller landstilhørighet, og bruker i stedet plass på å problematisere begrepet kultur. Fallgraven ved å undervise forholdsvis dogmatiske variasjoner av kultur er at man tviholder på en stereotypisk tilnærming til kultur og avfeier variasjonene som unntak. Dette vil teoretisk sett være upresist, men i praksisfeltet kan det være katastrofalt. Det er positivt at HiOA ikke legger vekt på denne type kulturkompetanse.

I innledningen har jeg forsøkt å vise at jo mindre kunnskap man har om mennesker som i utgangspunktet virker annerledes enn seg selv, desto mer forenklet blir de kategoriene man plasserer dem inn i. Samtidig er det slik at det er vanskelig å vite hva slags teoretisk kunnskap som vil være relevant for å lære bort noe om ”den andre”. Men der hvor tidligere pensum prøvde å si noe generelt om hva som er ”pakistansk kultur” eller hvordan hindufamilier organiseres, virker det nå som om man går i en retning der man tenker at den type kunnskap kan man tilegne seg gjennom erfaring, og den kunnskapen høyskolen ønsker å gi er å sørge for at erfaringene ikke leder til generaliseringer. Dette tror jeg er veldig riktig og viktig.

Man kan se for seg en skala som går fra helt spesifikk kunnskap om kulturer på den ene siden til en helt åpen kulturtolkning på den andre siden der det er umulig å si noe som helst om kultur fordi alle mennesker tolker sin kultur i sin egen personlige kontekst. Jeg vil mene at høyskolen i sitt pensum har plassert seg ganske trygt midt på denne skalaen, men beveger seg heller mot den sistnevnte tolkningen enn den første.

Alle studenter på alle studier trenger å læres opp til å være kritiske tenkere. Jeg vil argumentere at barnevernsstudenter er blant dem som trenger dette aller mest. De skal forvalte et samfunnsansvar på vegne av de mest sårbare i samfunnet, nemlig barn som ikke nødvendigvis får adekvat omsorg. De vil møte kritikk i samfunnet, og de vil stå i

svært vanskelige diskusjoner internt i jobben. Det krever både høy kompetanse, men også kompetanse til å kunne frigjøre seg fra tidligere fordommer og yte sitt ytterste for å møte ethvert barn og dens familie med så blanke ark som mulig. I artikkelen ”Critical Conciousness and cross-cultural/intersectional social work practice: A Case Analysis” kaller forfatterne dette for ”critical conciousness”. De definerer det på følgende måte:

(...) a continuous self-reflexive process involving critical thinking in tandem with action whereby we challenge domination on three levels: personally, interpersonally and structurally. Through this process we become aware of our oppression and privilege – recognizing how our multiple social positions shape our lives and out relationships and how these in turn have been shaped by social systems and we also act to challenge and change patters of oppression. (Suárez 2008, 409)

Å trene studentene i dette tidlig i studieforløpet vil hjelpe dem i møte med litteratur senere, for det er ikke et mål i seg selv at studentene ikke skal stille spørsmål ved også det de lærer ved HiOA.

Som nevnt tidligere er det å bevisstgjøre studentene sin egen forståelseshorisont, svært nødvendig for å kunne gjøre et godt arbeid. Dette kommer tidlig frem i studiet og gjenopptas både i andre og tredje studieår. Selv om jeg har sett på pensum som omhandler etniske minoriteter og kultur, vil det være andre artikler på pensum som også vil bidra til å bevisstgjøre studentene på dette, slik som innføring i hermeneutikk. For nye studenter, og for mange er dette kanskje første gang de skal studere ved en høyskole, vil lærebøkenes autoritet spille en viktig rolle. I lys av å være et fastsatt pensum, utvalgt av kompetente høyskolelektorer og professorer, vil elevene i stor grad ta mye av det som leses for gitte sannheter. En viktig del av barnevernsstudiet er likevel å hele tiden stille spørsmål ved disse gitte sannhetene slik at man kan ta selvstendige og veloverveide valg. I hermeneutikken skiller Paul Ricoeur mellom to ulike tolkningstyper, motivert av to ulike aspekter: *vilje til å lytte* og *øvelse i tvil*. Den første, vilje til å lytte, stammer fra tolkning av religiøse tekster der man allerede før man har gått i gang er villig til å underkaste seg tekstens autoritet. Lydighet til de religiøse tekstene ble viktig. Øvelse i tvil derimot er å øve seg på å se om noe er annerledes enn det gir seg ut for å være (Krogh 1996, 271). Som student er det å øve seg på å balansere mellom disse, svært viktig. Innen enkelte fagretninger, slik som sykepleie, vil skillet være tydelig. Når man leser om utregning av medisiner, er det

svært viktig å vise *evne til å lytte*. Når man diskuterer pasientetikk vil det være mer rom for kritisk lesning. I barnevernsstudiet er det lite som er så konkret som utregning av medisin. Det nærmeste man kommer vil være lovgivning og jus, men som alle som har vært ute i praksis vet, så åpner også loven for mye tolkning. Dette gjør at studentene i veldig stor grad må øves opp i kritisk tenkning. Det å trenes på dette gjennom studiet, vil også styrke studentene i sin videre utvikling som barnevernspedagoger, gjennom å ha et kritisk blikk både på det som skrives om minoriteter og barnevern.

Jeg ble overrasket over hvor mye av pensum som faktisk trener studentene i ”øvelse av tvil”, og som tvinger elevene ut av sin egen forståelseshorison. Både når det gjelder diskriminering og maktbruk. Studentene blir ofte utfordret gjennom flere av artiklene på hvor vanskelig det er å si noe fastsatt om etnisitet og kultur. Jeg opplever at pensumlitteraturen legger opp til en metodisk relativisme, noe man på mange måter er nødt til i barnevernsstudiet fordi vi har et lovverk som ikke likestiller alle måter å oppdra barn på. Det er likevel interessant at studentene blir utfordret på hvorvidt dette lovverket er etnosentrisk i seg selv, ved å alltid sette lover og regler inn i en kulturell kontekst.

I kapittelet om media skrev jeg at media er med på å skape et forenklet bilde av innvandrerbefolkningen i Norge, og forbinder ofte *ikke-vestlige innvandrere* med muslimer. Jeg er usikker på om pensumet i stor nok grad nyanserer dette bildet. I nesten samtlige caser i pensumlitteraturen, der det fremsettes en situasjon der kulturforståelse er nødvendig, bruker forfatterne muslimske navn. Selv om dette er en detalj, og jeg er overrasket over at flere av forfatterne utelater både nasjonalitet og navn når de beskriver caser, er det likevel slike detaljer vi omgir oss med i hverdagen og som er med på å skape de holdningene og fordommene vi har.

7.1 Hva kunne vært et tilskudd?

Jeg er klar over at man i utvelgelsen av pensum må gjøre noen tøffe valg. Man har begrenset antall sider som skal legges opp og et bredt emnefelt som skal dekkes. Jeg tillater meg likevel å komme med noen tanker om hva slags tematikk som kunne vært et fint tilskudd. Jeg tar forbehold om at noe av den tematikken kanskje allerede er en

del av forelesningsrekkene eller pensumlitteratur der dette ikke åpenbart kommer frem.

7.2 Bruk av tolk og språklige barrierer

Både Skytte og Rugkåsa påpeker det viktige med kommunikasjon mellom partene i et møte mellom barnevern og familier med etnisk minoritetsbakgrunn. Rugkåsa forklarer i sin artikkel at en av de største utfordringene barnevernspedagoger føler de møter ovenfor mennesker fra andre kulturer, er språkbarrierer. Mange ønsker seg kunnskap om hvordan bruk av tolk kan styrke kommunikasjonen, både for lettere å forstå familienes perspektiv, men også for selv å få frem den informasjonen familien trenger. Dette tenker jeg vil være nyttig for studentene å ha med seg videre. Jeg er kjent med at HiOA har et omfattende ukesseminar med trening i profesjonelle samtaler og antar at bruk av tolk er en del av pensumet og opplæringen.

7.3 Interseksjonalitet

Flere av artiklene og kapitlene på pensum problematiserer for studentene at det er ofte flere andre sosiale kategorier som kan spille inn og at etnisitet er kun en av mange, og kanskje heller ikke den viktigste, som kan være med på å forklare ulike familiesituasjoner. Dette er temaer som ligner på de analytiske perspektivene ved interseksjonalitet. Jeg vet også at flere artikler på pensum behandler andre faktorer i interseksjonalitet, slik som kjønn og fattigdom. Likevel savner jeg en artikkel som bringer disse faktorene sammen, og ser hvordan de ulike aspektene påvirker hverandre. På lik linje med at man mener det er vanskelig å si noe konkret om kultur, er det vanskelig å si noe spesifikt om relevansen av etnisitet, frigjort fra alle de andre faktorene som påvirker menneskers liv. Jeg tror å i større grad knytte disse faktorene sammen gjennom interseksjonalitet, vil hjelpe studentene til å benytte seg av fagkunnskapen på en annen måte enn dersom de i størst grad behandles som individuelle kategorier.

7.4 Statistikk

Jeg savner også artikler som faktisk forklarer og beskriver omfanget av inngripen i familier med etnisk minoritetsbakgrunn. Statistikk kan leses på ulike måter og i media

fremstilles det ofte svært forenklet. Marit Skivenes sin artikkel "How the Norwegian child welfare system approaches migrant children" som er pensum i fordypningsverkstedet, setter fokus på og forklarer en del av det som ligger bak tallene. Grunnen til at jeg tenker dette er viktig informasjon er at vi som barnevernsarbeidere har et ansvar for å korrigere de forenklete fakta som ofte fremstilles om vår profesjon. I tillegg vil denne type fakta og forklaringer på den, ruste studentene i møtet med diskusjonen i det offentlige rom, og eventuelle "angrep" på minoriteter som resultat av forenklet statistikk. Som representanter for barnevernet, har vi en autoritet til å nyansere det unyanserte bildet media ofte gir.

7.5 Fokus på media

Jeg argumenterte for i min innledning at det er viktig å bli kjent med medias måte å fremstille minoriteter på, for å bevisstgjøre hvordan fordommer oppstår og hvordan media er med på å forme vår forforståelse. Gjennom flere av artiklene på pensumet påpekes det så vidt hvordan våre kulturelle briller er farget av hvordan minoriteter fremstilles i media, og i kombinasjon med en allerede sterk nasjonal stolthet kan dette føre til diskriminering og feilslutninger. Ikke minst kan det føre til en offergjøring av mennesker med mange ressurser å tilby det norske samfunnet. I Lill Saloles artikkel for eksempel, påpekes det at man skal hjelpe krysskulturelle barn og unge til å forstå dilemmaer som kan dukke opp i møtet med majoritetssamfunnet. Og gjennom "empowerment" styrke dem i dette møtet. Disse barna trenger å vite at mennesker har behov for å sette andre mennesker inn i forenklete kategorier. Vi ser ofte mangfoldet i vår egen kategori, men sliter med å se det samme i andres kategorier. "Vi" som nordmenn er mangfoldige, mens "pakistanere" er slik og sånn. For at man skal kunne hjelpe, og forberede disse barna på hva de kan komme til å møte, og for å styrke dem i det møtet, er det viktig at barnevernspedagogene har inngående kjennskap til hvordan fordommer skapes. Sånn sett skulle jeg ønske meg at HiOA viet deler av pensum (eller forelesninger, men dette inngår altså ikke i min oppgave) til å snakke om den medieskapte virkeligheten som finnes, og som ingen er immune i å la seg påvirke av, enten man er minoritet eller majoritet. Barnevernet forholder seg til media på flere punkter. Et aspekt er at mange studenter vil ha sin hovedinformasjon om innvandrere og minoriteter fra media, en annen ting er at barnevernet selv er offer for den samme forenklingen. En grundig innføring i hvordan mediene fungerer, men også

hva som ligger bak forenklingen vil være svært nyttig for studentene. Jeg er kjent med at HiOA har lenge hatt et samarbeid med bachelorstudiet i journalistikk ved HiOA og at det hovedsakelig har omhandlet på hvilke måte barnevernet blir fremstilt i media. Det kunne vært interessant å initiere et samarbeid hvor man ser på fremstilling av minoriteter i media også. Det ville vært fruktbart for studenter ved begge utdanningene.

7.6 Whiteness studies

I forlengelsen av medievirkeligheten og bevissthet rundt hvordan fordommer oppstår, tenker jeg også at det kunne vært spennende å presentere artikler som utfordrer og kanskje provoserer majoriteten. Det er sjelden man blir utfordret på sin egen identitet når man representerer majoritetsbefolkningen. Stort sett all forskning som gjøres er om minoritet fra majoriteten. I sin artikkel "Hvorfor en sosiologi om norskhet må holde norskheter fra hverandre" skriver Anders Vassenden: "I følge "whiteness studies" – tradisjonen er det et kjennetegn ved hvit identitet at den ofte er usynlig (umarkert) og tatt for gitt, samtidig som den er befestet i sosial og økonomisk privilegert posisjon" (Vassenden 2011, 160). Som en del av en hvit majoritet, med de privilegiene det fører med seg, kan det være vanskelig å ta inn over seg den diskrimineringen som finner sted, og som flere artikler på pensumet behandler. Det er lett å tenke at "etnisitet ikke burde spille noen rolle" eller "kan vi ikke bare se forbi religion og hudfarge" når man selv aldri har erfart at disse aspektene har betydning.

Majoritetsinkluderende tilgang er et perspektiv Dorthe Staunæs bruker for å betegne noe Vassenden er inne på, nettopp at forskningen også skal inkludere majoriteten i samfunnet, ikke bare minoritetene. "Når en tilgang er majoritetsinkluderende betyr det, at sociale kategorier ikke gøres til et tema eksklusivt for etniske minoriteter eller piger. Sociale kategorier konstituerer også liv og subjektivitet for majoriteten og for drenge" (Staunæs 2004, 65). Staunæs bruker et eksempel på at etnisitet ikke bare beskriver innvandrere men det er også en kategori som kan beskrive de som tradisjonelt blir oppfattet som dansker.

7.7 Viktigheten av praksis og mangfold på studiet

Jeg har som tydeliggjort i min innledning, kun fokusert på den pensumlitteraturen som åpenbart behandler temaene kultur og etnisitet. Det er selvfølgelig mange andre faktorer som vil påvirke studentene og hjelpe dem bli kompetente kulturnavigatører. En faktor, som jeg har nevnt HiOA er bevisst på, er mangfold på studiet. Mentorordningen *Nattergalen* og *Mangfoldprosjektet* ved HiOA er to eksempler på dette. På lik linje med at studenter og utdannede barnevernsarbeidere trenger erfaring med møte med mangfold, er det også viktig for å styrke barnevernet som hjelpeinstans inn i miljøer som er skeptiske og ukjent det arbeidet barnevernet driver. Å drive aktivt rekrutteringsarbeid på skoler med flerkulturelle miljø vil være et viktig tilskudd til studiemiljøet. Det vil bidra til mangfold blant studentene som igjen vil hjelpe å se saker fra andre perspektiver enn det man er vant til. Selv om ikke alle studenter vedkjenner og anerkjenner alle deler ved foreldrenes kultur, vil de kunne bidra med forklaringer og teorier om hvorfor mennesker tenker som de gjør. Som barnevernsarbeidere har man godt av å hele tiden bli utfordret litt ut av komfortsonen for å se om det finnes andre måter å tenke på enn det som virker åpenbart.

Studentene vil møte mange mennesker med annen kulturbakgrunn enn dem selv, og dessverre ikke alltid i positive situasjoner, det ligger i arbeidets natur. Å jobbe mot at de vanskelige situasjonene blir sett enkeltvis og ikke nok en sak som dytter enn lenger inn i sine egne fordommer, er en konstant utfordring, men er nok et arbeid som i vel så stor grad bør foregå på den enkelte arbeidsplass enn på studiet. Likevel er det viktig å få lov til å adressere disse sakene etter endt praksisperiode. Det må være en kultur der man har lov til å snakke om egne fordommer, og tørre å møte motstand på dette. Jeg synes artiklene på studiet legger godt grunnlag for slik meningsutveksling. Pensum stadfester at vi alle har fordommer, og at vi, så vel som mennesker fra andre land, er et resultat av vår historie. Dersom man skal kunne arbeide mot å bli kvitt disse fordommene må man i stor grad tørre å snakke om dem.

7.8 Oppsummering

Innledningsvis skrev jeg følgende: ”Dersom vi ikke skal få barnevernspedagoger med et svært forenklet syn på ulike minoriteter, er det viktig at utdannelsen og ikke minst videreutdannelsen i mye større grad er flinke til å bryte ned kulturforskjeller, fokusere

på mangfoldet innenfor kulturer og bruke en vid forståelse av kultur, heller enn å bygge dem opp og bekrefte dem.” Jeg vil påstå at HiOA har valgt ut svært relevant pensumlitteratur for å understreke dette for studentene. Studentene får mer informasjon om strukturer og ulike balanseforhold, slik som minoritet/majoritet og maktbalanse, enn forsøk på å forklare ulike kulturer.

HiOA er opptatt av kritisk refleksjon og at studentene skal stille spørsmålsteget ved gitte sannheter. Dette vil være en styrke for dem gjennom hele studieforløpet, men kanskje enda viktigere, en styrke i møte med arbeidslivet. Å skulle nøytralisere den påvirkningen media har i vårt samfunn er en umulig oppgave, og ikke nødvendigvis ønskelig heller, ettersom man aldri kan frigjøre seg fra fordommer. Media kan bidra til mye kunnskap, og slett ikke alt er generaliserende og forenklet. Likevel gjør pensum ved HiOA studentene bevisst på det mangfoldet som finnes, og hvor vanskelig det er å kategorisere mennesker, noe som kan ruste dem i møtet med tabloide overskrifter om minoriteter. Utfordringen ligger selvsagt i å hjelpe studentene til å aktualisere dette i egne liv, og ikke kun forstå det teoretisk. Ettersom våre fordommer ofte sitter dypt i oss, skal det mange mot-eksempler til før vi begynner å gi slipp på de vedtatte sannhetene. Det ligger til barnevernsarbeidets natur, at man dessverre møter minoriteter i vanskelige situasjoner. Da er det enda viktigere at man klarer å befri seg fra sine fordommer, både for å gi familien de rette hjelpetiltakene, men også for å ikke å forsterkede fordommene man allerede besitter. Som maktinstans ville det vært svært alvorlig om barnevernsarbeidere tok alle møter med minoriteter til inntekt for sine fordommer om minoriteter. I tillegg må studentene hjelpes i større grad å se kryssfaktorene som utgjør risikofaktorer slik som fattigdom og kjønn.

Det er spennende å følge med utviklingen av barnevernsstudiet fremover. Jeg vet at det har blitt foreslått av flere utdanningsinstitusjoner at barnevernsutdanningen bør utvides til fem år. Hvis det blir slik, er det svært interessant å se på hvordan studiet og pensumet endrer seg for å fortsatt bidra til å gjøre studentene til kompetente kulturnavigatører.

8.0 Litteraturliste

- Bakketeig, Elisiv, Elisabeth Backe-Hansen, Marie Louise Seeberg, Anne Solberg og Joshua Patras. 2011. *Gjensidig trivsel, glede og læring – Evaluering av mentorordningen "Nattergalen"*. NOVA Rapport 26/2011. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Barne- og likestillingsdepartementet. 2008. *Nattergalen*.
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/nattergalen/id504435/> (14.01.2017)
- Barne- og ungdoms- og familiedirektoratet (BUFDIR) rapport "Oppvekstrapporten 2017. Økte forskjeller, gjør det noe?"
- Barth, Fredrik. 2002. *Toward a richer description and analysis of cultural phenomena*. I *Anthropolgy Beyond Culture*, red. Richard G. Fox and Barbara J. King. Oxford: Berg
- Berg, Anne-Jorunn, Anne Britt Flemmen og Berit Gullikstad. *Likestilte norskheter. Om kjønn og etnisitet*. 2010. Tapir Akademisk Forlag.
- Bernard, Ramona. 2011. "Integrering og etniske minoriteter i et flerkulturelt skolesamfunn." I *Multikulturell teori og flerkulturelle praksiser: Artikler om norsk minoritetspolitikk*, redigert av Bente Puntervold Bø. Oslo: Abstrakt forlag.
- Bolstad, Torbjørn. 2006. *Refleks eller refleksjon?* Fagtidsskrift Embla 2/2006
- Crenshaw, Kimberlé Williams. 2006. Mapping the margins. Intersectionality, identity politics and violence against women of color. *Kvinder, køn og forskning*.
- Dahl, Øyvind. 2001. *Møter mellom mennesker. Interkulturell kommunikasjon*. Gyldendal akademisk
- Døving, Alexa. *Islam i media*. <https://bambuser.com/v/2313325> (12.02.17 Kl.20:00)
- Eriksen, Thomas Hylland, Torunn Arntsen Sørheim. 2000. *Kulturforskjeller i praksis. Perspektiver på det flerkulturelle Norge*. 2.utgave. Gyldendal akademisk
- Forandringsfabrikken. 2017. *Tilbud til utdanningsinstitusjoner*.
<http://www.forandringsfabrikken.no/kurs-og-foredrag/> (14.01.2017 Kl.9:15)
- Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi
<https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Samfunnsvitenskap-jus-og-humaniora/a.-forskning-samfunn-og-etikk/> (11.02.2017 Kl.12:18)

- Gadamer, Hans-Georg. 1999. Forståelsens historisitet som det hermenutiske problem. I.J. Guldahl og M. Møller (red.). *Hermeneutikk. En antologi om forståelse*. København: Dansk Gyldendal.
- Geertz, Clifford. 1973. *The Interpretation of cultures*. Basic Books
- Hankivsky, Olena. 2014. *Intersectionality 101*. The Institute of Intersectionality Research & Policy, SFU.
- Hennum, Nicole. 2011. "Barnevernsamtalen som integreringsverktøy." I *Multikulturell teori og flerkulturelle praksiser: Artikler om norsk minoritetspolitikk*, redigert av Bente Puntervold Bø. Oslo: Abstrakt forlag.
- Høgskolen i Oslo og Akershus. 2017. *Programplan for bachelorstudiet i barnevern*. <http://www.hioa.no/Studier-og-kurs/SAM/Bachelor/Barnevern/Programplan-for-Bachelorstudium-i-barnevern-2016-heltid> (15.01.2017 kl.17:09)
- Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. 2014. *Medieanalyse: Innvandring og integrering i norske medier*. Retriever
- Jacobsen, Christine. 2002. *Tilhørighetens mange former. Unge muslimer i Norge*. Oslo: Unipax
- JanMohamed, Abdul R. 1985. *The economy of Manichean Allegory*. The Function of Racial Difference in Colonialist Literature. I *The Post-Colonial Studies Reader*, red. Bill Ashcroft, Gareth Griffiths and Helen Tiffin. 1995. Routledge.
- Kipperberg, Elise. 2015. "Når verden banker på: Fra det globale til det lokale." I *Når verden banker på: Nye utfordringer for profesjonsutøvelse*, redigert av Elise Kipperberg, 25-55. Bergen: Fagbokforlaget.
- Krogh, Thomas. 1996. *Historie, forståelse og fortolkning*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Krogh, Thomas. 2014. *Hermeneutikk. Om å forstå og fortolke*. 2.utgave. Gyldendal akademisk.
- Leira, Halldis Karen. 2003. *Det gode nærvær: Kulturens psykologiske betydning*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Lindboe, Knut. 2003. *Barnevernrett*. 4.utgave. Universitetsforlaget.
- Lindboe, Inger Marie. 2008. "Profesjoners etiske utfordringer i et flerkulturelt samfunn." I *Profesjonsutøvelse og kulturelt mangfold: Fra utsikt til innsikt*, redigert av Ann Merete Otterstad. Oslo: Universitetsforlaget.

- Magelssen, Ragnhild. 2008. *Kultursensitivitet – Om å finne likhetene i forskjellene*. 2.utgave. Akribe AS
- Nieuwenhuys, Olga. 2013. *Theorizing Childhood(s): Why we need postcolonial perspectives*. Sage.
- NOU 2009:08 *Kompetanseutvikling i barnevernet*. Barne- og likestillingsdepartementet.
- NOU 2012:05 *Bedre beskyttelse av barns utvikling*. Barne- og likestillingsdepartementet.
- NOU 2016:16 *Ny barnevernslov – sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*. Barne- og likestillingsdepartementet.
- NRK. 2013. *Innslag om Nattergalen i Østlandssendingen*.
<https://tv.nrk.no/serie/distriktsnyheter-oestlandssendingen/dkoa99020813/08-02-2013#t=6m19s> (12.01.2017. Kl.08:24)
- NRK. 2014. Russisk kritikk mot norsk barnevern.
<https://www.nrk.no/urix/russisk-kritikk-mot-norsk-barnevern-1.12045438>
 (23.10.16 Kl.14:55)
- NRK. 2017, Gjenger i Oslo: Ungdom har pistoler og barn selger hasj.
https://www.nrk.no/norge/xl/gjenger-i-oslo_-ungdom-har-pistoler-og-barn-selger-hasj-1.13412236 (30.03.2017 Kl.12:40)
- Nwosu, Elvis Chi. 2012. *Ta styring i barnevernet*. Klassekampen. 22.08.12.
- Open Society. 2013. *Somalis in Oslo*.
<https://www.opensocietyfoundations.org/reports/somalis-oslo> (23.10.16 Kl.15:00)
- Regjeringen veileder. 2015. *Risiko. og beskyttelsesfaktor*.
<https://www.regjeringen.no/no/sub/radikalisering/veileder/risiko--og-beskyttelsesfaktorer/id2398414/> (08.04.2107 kl.1430)
- Rugkåsa, Marianne. 2008. "Majoriteten som premissleverandør i "flerkulturelt" arbeid." I *Profesjonsutøvelse og kulturelt mangfold: Fra utsikt til innsikt*, redigert av Ann Merete Otterstad. Oslo: Universitetsforlaget.
- Said, Edward Wadie. 1978. *Orientalism*. Penguin Books
- Said, Edward Wadie. 2004. *Orientalismen. Vestlige oppfatninger av Orienten*. Oversatt av Anne Aabakken. Oslo: Cappelen. Opprinnelig publisert som *Orientalism. Western conceptions of the Orient* (1978).

- Said, Edward Wadie. 1997. *Covering Islam. How the media and the experts determine how we the rest of the world*. Vintage Books
- Sajjad, Torunn Arntsen. 2015. *HiOA rapport nr. 3. En evaluering av Studentmangfoldprosjektet*. Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Salole, Lill. 2013. *Krysskulturelle barn og unge: Om tilhørighet, anerkjennelse, dilemmaer og ressurser*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Skivenes, Marit. 2015. "How the Norwegian child welfare system approaches migrant children." I *Child welfare systems and migrant children: A cross country study of policies and practices*, redigert av Marit Skivenes, Ravinder Barn, Katrin Križ og Tarja Pösö, 39-61. Oxford: Oxford University Press
- Skjerve-Nielsen, Tove. 2014. *Prosjektrapport. Studentmangfold ved Bachelorstudiet i barnevern. (Mangfoldprosjektet)*. Høgskolen i Oslo og Akershus
- Skytte, Marianne. 2008. *Etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid*. 2. utg. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Skytte, Marianne og Henrik Kjærum. 2008. *Etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid*. 2. utg. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Statistisk sentralbyrå. rapport 2015/16, *Barn og unge med innvandrerbakgrunn i barnevernet 2012*. Tone Dyrhaug og Vibeke Sky.
- Statistisk sentralbyrå. 2016. *Kvart fjerde barn i barnevernet har innvandrerbakgrunn*
<http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/kvart-%09fjerde-barn-i-barnevernet-har-innvandrerbakgrunn>
 (13.12.2016 kl.20:15)
- Staubæs, Dorthe. 2004. *Køn, etnicitet og skoleliv*. Forlaget Samfundslitteratur
- Stortinget. 2012. *Skriftlig spørsmål fra Christian Tybring-Gjedde (FrP) til kulturministeren*. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Sporsmal/Skriftlige-sporsmal-og-svar/Skriftlig-sporsmal/?qid=55722> (12.11.2016 Kl.12:30)
- Suárez, Zulema E, Peter A. Newman og Beth Glover Reed. 2008. *Critical Consciousness and cross-cultural/Intersectional Social Work Practice: A Case Analysis*. Alliance for Children and Families
- Thorbjørnsrud, Berit. 2004. *Svindel- og slett forlagsarbeid*.
<http://www.dagbladet.no/kultur/svindel---og-slett-forlagsarbeid/65998287>
 (02.10.04 kl.13:00)
- Thorbjørnsrud, Berit. 2008. *Kritikk av relativismekritikken*. I Samtiden 1 – 2008

- Utrop. 2015. Vil ha flere kulturtolker i barnevernet.
<http://www.utrop.no/Nyheter/Innenriks/29416> (04.02.2017)
- Vassenden, Anders. 2011. *Hvorfor en sosiolog om norskhet må holde norskheter fra hverandre*. Sosiologi i dag, 41
- Voanews 2001. "Bush: You are either with us, or with the terrorists"
<http://www.voanews.com/a/a-13-a-2001-09-21-14-bush-66411197/549664.html> (01.02.2017 Kl.13:50)
- Vårt Oslo. 2017. NRK reportasje om skummel kriminalitet i Oslo øst skaper sterke reaksjoner <https://www.vartoslo.no/nrk-reportasje-om-skummel-kriminalitet-i-oslo-ost-skaper-sterke-reaksjoner> (30.03.2017 Kl.12:50)
- Weber, Lynn. 1998. *A conceptual framework for understanding race, class, gender, and sexuality*. Psychology og Women Quarterly, USA
- Wikan, Unni. 2003. *For ærens skyld. Fadime til ettertanke*. Universitetsforlaget.